KARYS

1960

RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS

— SEPTEMBER

KARYS

1960
7 (1364)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje

Justinas Liaukus — Karinės Žinios

V. A. Mantautas — Tremties Trimitas

Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. Maželis — Generolas Povilas Plechavičius ..... Viršelis

M. Šimkus — V. Nagornoski ir Baltimorės L.T.M. Draugystė 201

B. Vrublevičius — Įvykis Indokinijoje 206

V. Šventoraitis — Lakvėrės miškų vilkas 207

J. Rūtenis — Žalgiris 211

Ištraukos iš J. Dlugošo Žalgirio mūšio aprašymo 213

Ramovėnas — Ramovėnų pareiga KARIUI 218

Tremties Trimitas 219

Šaulė Tremtyje 220

Karinės Žinios 221

E. Šulaitis — Lietuviai sportininkai New Yorke 222

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: **Balys Brazdžionis**, Chicago, Ill. **Andrius Mart. Cieminis**, Rochester, N. Y. **Stasys Misiūnas**, Omaha, Nebr. **Lioginas Leknickas**, Cleveland, Ohio. **Vladas Rušas**, Toronto, Canada. **V. Šalkūnas**, Australija. **Morkus Šimkus**, Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas**, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave. London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.

A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.

P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Ceelong, Vic.

E. Stašys, 174 Prince's Highway Arncliffe, N.S.W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523543 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919 — Nepriklausomybės kovų — metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

NR. 7 (1364) RUGPJŪTIS — RUGSĖJAS — SEPTEMBER 1960

VINCAS NAGORNOSKI IR BALTIMORĖS LIETUVIŲ TEATRO MYLĖTOJŲ DRAUGYSTĖ

MORKUS ŠIMKUS

Prieš dvidešimtį metų, 1939 m. gegužės mėn. 25 d., Baltimorėje mirė Vincas Jurgis Nagornoski. Save laikęs kilusiu iš sulenkėjusios šeimos. Brolio ir sesers žiniomis, jų senelis Juozas Goloszewski turėjo dvarą "Nagorna" Ostrolenkos apskrityje, Lomžos rėdyboje ir dalyvavo 1831 m. sukilime. Grįžęs iš Sibiro tremties jis apsigyveno Lietuvoje pasivadinęs nauja pavarde: Juozas Nagornowski. Jų tėvas, Stanislovas Nagornowski, kurį laiką buvęs Pajevonyje vaitu. Už dalyvavimą 1863 m. sukilime irgi yra buvęs tremtyje Sibire.

Vincas Nagornoski gimė Vištytyje, 1869 m. balandžio mėn. 23 d. Čia jis lankė ir pradžios mokyklą. Dvylikos metų būdamas atvyko Amerikon į New Yorką pas seserį. Keleta mėnesių pasimokęs mokykloje pradėjo dirbti siuvykloje. Toliau mokėsi vakarais. Kurį laiką lankė dr. J. Šliūpo privatinę ir kitas vakarines mokyklas. Buvo pasiruošęs kvotimams į Hopkins Universiteto inžinerijos skyrių. 1897 m. vedė Emmą Ostendorf'aitę, kilimo vokietę, katalikę.

Vincas Nagornoski lietuviškam reikalui buvo labai pasišventęs. Rašė scenai veikalus, vaidino, režisavo, skaitė teatro ir istorijos klausimais paskaitas.

Lietuvių Mokslo Draugija (Vilnius, Lydos gatvė 7) yra išdavusi lakštą, kad Vin. Nagurnauskas pirko Vilniuje vieną sieksnį žemės (už 10.50 dol.) ir dovanojo jį Lietuvių Mokslo ir Dailės Draugijoms Namams statyti, Nr. 664, iš 1913 m. spalio mėn. 8 d. Nebuvo V. Nagornoskiui svetimas ir Nukentėjusios Lietuvos Reikalams Iždas, Amerikos Lietuvių Centralis Komitetas, žiūr.: Mokestis Lietuvai, lakšto Nr. 461. Vincą Nagornoskį prezidentas Antanas Smetona 1933 m. apdovanojo Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino Ordenu.

1901-1915 m. tarpe Vinco Nagornoskio kūrybos kelias ir Baltimorės Lietuvių Teatro Mylėtojų Draugystės veikla yra neišskiriami. B.L. T.M.D. pradžia paaiškėja iš nežinomo laikraščio iškarpos, kurioje sakoma: *"Baltimorėje, 26d. gruodžio 1897 m. užsidėjo Teatraliszka Draugystė. Iszsyk prisiraszė .·. sąn... dami mėnesinį mokestį po 25 ct. Minėta draugystė priima kiekvieną į sąnarius — vyriszką ar moteriszką — kuris sutiks su draugystės įstatymais. Norinti pristotie į szią draugystę, galite bile kada atsilieptie ant žemiaus padėto adreso. Todėlei užpraszome jaunuėnę, o labjause Lietuvaites, kad pasiskubintumete pristotie į szią draugystę, kiekvienam bus linksma matytie perstatant lietuviszką dramą. Mes užsijimsime atgrajintie puikes dramas. Taigi sziąte kiekvienas norintis tuviszką dramą. Mes užsijimsime atgrajinti pristotie į musu draugystę po numaru 536 S. Paca st. Pirmas susirinkimas bus laikytas 2-rą dieną sausio 1898 m. ant trijų po pietų, po num. 536 S. Paca st."*

K. Baronas, straipsnyje *"Pirmieji Žingsniai Lietuvių Teatro Amerikoje"* (Veidrodis XX No. 10), rašo: *"1894 m. rugsėjo 25 d. Scranton, Pa., laike S.L.A. seimo buvo sulošta komedija 'Jurgis Sumaskolintas' . . .Nuo šio laiko prasideda tankesni lietuvių perstatymai įvairiose vietose Amerikos Baltimore, Md. veikė Vincas Karalius, kuris rengė perstatymus. Vienok apie tuos*

Vincas Jurgis Nagornoskis

perstatymus truksta smulkesnių žinių. Tarp pirmųjų perstatymų Amerikoje reikia priskaityti 'Kražių Skerdynę', parašytą Dr. Stupnickio ... pastatyta Shenandoah, Pa. 1895 m. vasario mėn." Atrodytų, kad Baltimorėje buvo kas nors vaidinta jau 1894-1895 m.

Nadas Rastenis straipsnyje "Vincas Nagornoski, Amerikos Lietuvių Dramaturgas" rašo: "*Apie 1897 m. Kazys Baltrušaitis, padedant Andžiulaičiui ir kitiems Baltimorėje sukūrė Lietuvių Teatro Mylėtojų Draugystę ..., bet ilgai nieko nesuvaidino ... Anksti 1901 metais pasirinko ..... Mindaugį ... ūmai Simanas Vencius turėjęs Heidenrichio rolę, išvažiavo į Chicagą... Baltrušaitis tada paprašęs Nagornoskį vaidinti Heidenrich'io rolę. Daug prašyti nereikėję; Nagornoskis ėmęsis mokytis.*"

Iš anksčiau minėtos iškarpos žinome tikslią B.L.T.M.D. įsisteigimo datą: 1897 m. gruodžio mėn. 26 d., pirmas susirinkimas įvyko 1898 metais sausio mėn. 2 d.

Ar buvo kas nors vaidinta Baltimorėje 1894-1901 metų tarpe žinių nėra. Vincas Karalius teatro reikalais rūpinosi, nes 1897 m. išleido komediją "Vaito Pirszlyste".

B.L.T.M.D. antspaude yra įrašyta: "Lithuanian Dramatic Ass'n of Baltimore, Md. Incorporated Dec. 26 th 1901."

I. VINCO NAGORNOSKIO VEIKALAI VAIDINTI B.L.T.M.D.

Živilė Duktė Karijoto. Istoriška tragedija. Penktas B.L.T.M.D. pastatymas. Tai pirmas V. Nagornoskio veikalas baigtas rašyti 1904 m. Pirmą kartą suvaidinta 1905 m. gegužės mėn. 15 d. Bijou Teatre. Vaidino: Karijotas — V. Nagornoski. Živilė, Karijoto duktė — Ona Gabriūtė. Porajus, Žilvilės mylimasis — K. Baltruszaitis. Aldutė, Živilės draugė — M. Bindokiūtė. Rigimuntas, Porajaus bičiuolis — A. Trumpiszka. Vaidyla — V. Czesna. Boleslavas, lenkų raitorius — P. Lietuvaitis.

Zbignievas, Boleslavo draugas — J. Janulevyczia. Ivanas, gudų karvedis — P. Grinius. Dimitras, Ivano draugas — J. Skorka. Terla, gudų šalininkas — F. Bakutis. Senis, tarnas — P. Lietuvaitis. Kareiviai, vaidelytės, liaudis.

Živilė ir Porajus įsimylėję. Terla sutinka išduoti Naujapilę. Boleslavas prašo Živilės rankos. Porajus nusiminęs. Živilė jį nuramina. Karijotas neramus dėl Živilės ateities: "Sapnuos matau ją krauju aptaškytą, Arba ant laužo degančią liepsnoj. O Dievai, atleiskit jeigu nusidėjau, Duokit laimingą Živilę matyt" (22 p.) Živilė nesutinka tekėti už lenko. Dimitro vedami gudai įsiveržia pilin. Živilė šaukiasi dievų; "Gelbėkit tėvą dievai maloningi, Ir mūs tėvynę nuo priešų piktų, Gelbėkit mane nuo biauraus Ivano, Duokit man laimę ant žemės pažinti." (33 p.) Porajus sumuša gudus, išvaduoja Živilę, Karijotas išvyksta talkon Gediminui kovoti su totoriais: "Kryžeiviai, lenkai gudai ir totoriai, Visur pavojus, gaisras ir mirtis .... Lietuva brangioji! Kiek reikia kraujo? Kiek aukų reikia dėl tavęs pašvęst?...(52 p.) Ateities viltis yr mūsų vienybėj, Jeigu tėvynės meilė neišges... Vienybėj rasim spėkas milžinų,!... (53 p)" Porajų paskiria vietininku. Terla gundo Porajų sukilti prieš Karijotą. Živilė prisipažįsta Aldutei, myli vyrą žemesnės kilmės: "Porajaus kardas tur garbės ik valei, Bet kiltis jojo mano prapultis" (65 p.). Perkalba Porajų nemaištauti prieš Karijotą: "Nepataisysim suterštą dorybę per užpuolimą ant savo namų." (69 p.) Karijoto įsakymu Živilė kalėjime. Bausmė — sudegti lauže. Terla vėl gundo Porajų. Karijotas nepatenkina Porajaus prašymo vesti Živilę. Živilė neišduoda kaltininko. Pasigailėti maldauja: kareiviai, Rigimuntas, Aldutė, senas tarnas. Porajus sukyla, apleisdamas pilį nukauna Terlą. Įsiveržia pilin Ivaną ir jo gudus pasitelkęs. Živilė nesutinka bėgti, nužudo Porajų jo pačio kardu: "Už apgavystę, maištą, išdavimą pražūk prakeiktas. . ." (109 p.). Živilės vedami lietuviai nugali gudus. Karijotas abejoja, ar tai nėra atleidimo ženklas. Vaidyla jį perkalba. Kareiviai užpuola Vaidylą, Živilė apgina. Tėvas atleidžia Živilei, bet jai žengiant į laužą pats miršta.

"Pileniečiai". Istoriška tragedija. Suvaidinta 1907 m. gegužės mėn. 13 d.. Karimanto rolę atliko autorius· V. Nagornoski yra parašęs: "Deskripcija Scenerijos Pileniečiams" (4 pusl.) Veikiančios ypatos: Gediminas. Keistutis, Olgerdas. Kurėjų — Kurėjas. Margieris — Pilenos vyras. Dovetas. Karimantas — Trapos tėvūnas. Butautas — Karimanto sūnus. Vaidyla. Ringaila Terlas — perkrikštas. Danutė — Karimanto duktė. Jaunutė — Danutės draugė. Popiežius. Rygos arcivyskūpas. Baltramiejus — Alekto vyskūpas. Teopredas — benediktinų opatas· Kardinolas. Kryžeivių mistras. Alfredas — kryžiokas. Liupoldas — kryžiokas. Budelis. Garsintojas. Tarnas. Ūkininkai, kareiviai, dvarininkai.

Danutės ir Margierio vestuvės. Terlas pavydi, kerštu dega. Liupoldas vyksta pasiuntiniu pas Gediminą pakeliui sustoja pas Karimantą. Terlos ir Liupoldo suokalbį, įvesti pilin kryžeivius, nugirsta Jaunutė. Terlas išdavimo auksą paslepia Margierio kambaryje. Kryžeiviams nepavykus užimti Pilenos išdavimu apkaltinamas Margieris. Vilniuje: Gediminas susirūpinęs didėjančia kryžeivių galybe. Liupoldas siūlo taiką už krikštą. Atvyksta Dovetas, meršelga, ir Margieris. Terlas kaltina Margierį Gedimino akivaizdoje. Jaunutei pasakius teisybę, Terlas pabėga. Avinjone (Avignon), pas popiežių, Gedimino pasiuntiniai Margieris ir Ringaila. Lietuvių pusę palaiko Rygos arkivyskupas. Margieris kaltina kryžeivius: "Ar del to mokslo reik kariškos vėtros, ašarų, pančių, griaučių, degėsių? Atimti žmones, kalbą, dabą, rėdą ir laisvą tautą retėžiais apkalt? Ar su juo drauge tur keliaut nelaimė, kančios vergija, išnaikinimas? Jug kunigams jųs Lietuva nedraudžia mokinti, krikštyt bažnyčias statyt, garbinti Dievą pagal jūsų dabą; Tik nebandykit mums laisvę atimt". (63 p.) Kryžiokų mistras, Liupoldas ir Terlas kaltina lietuvius. Popiežius prižada pasiųsti pasiuntinius pas Gediminą. Nepaklusniems "raitoriams teutonų" įsako klausyti Rygos arkivyskupo. Pavasaris. Kelias į Pileną. Danu-

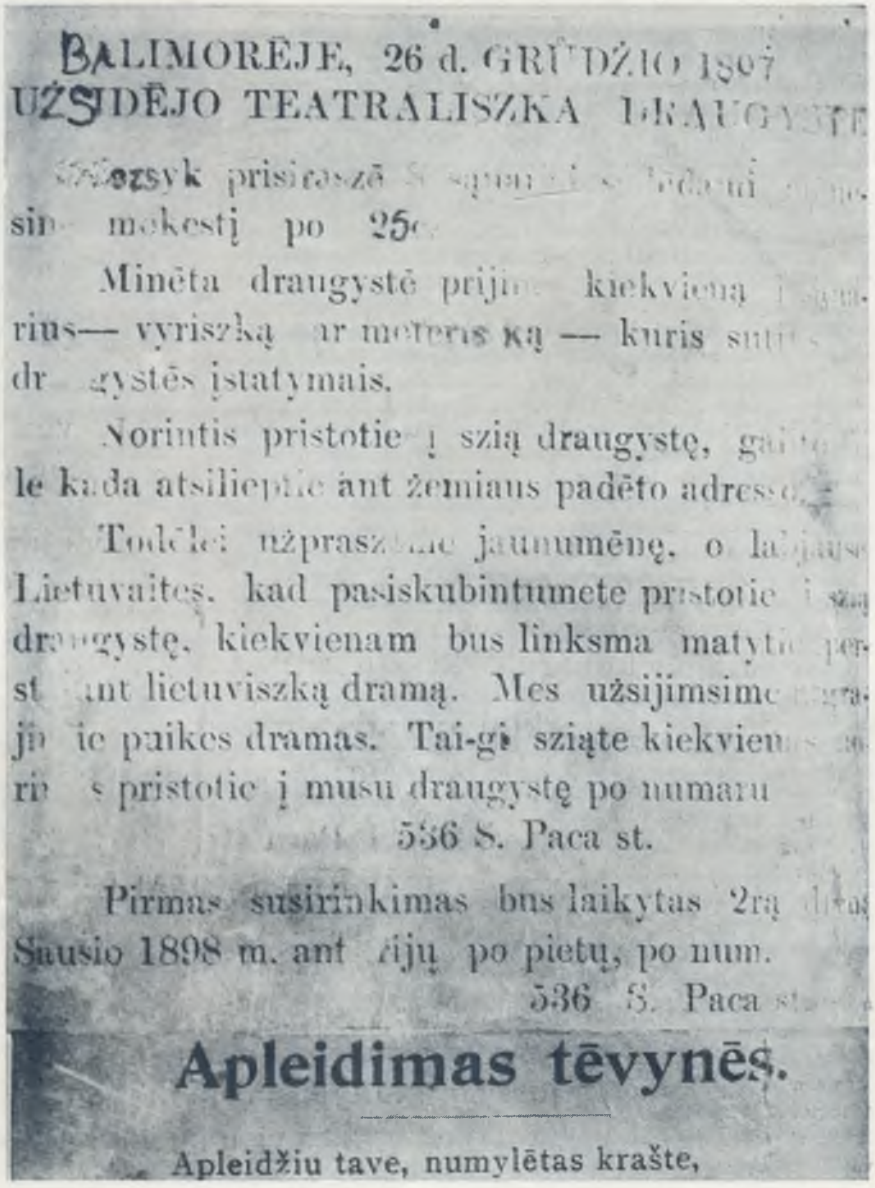

BALIMORĖJE, 26 d. GRUDŽIO 1897
UŽSIDĖJO TEATRALISZKA DRAUGYSTĖ

[illegible] prisirasze [illegible]
sin[illegible] mokestį po 25c.

Minėta draugystė prijim[illegible] kiekvieną [illegible]
rius— vyriszką ar moterisz[illegible]ką — kuris sutin[illegible]
dr[illegible]gystės įstatymais.

Norintis pristotie į szią draugystę, gal[illegible]
le kada atsilieptie ant žemiaus padėto adresa.

Todėl užprasz[illegible] jaunuomenę, o la[illegible]
Lietuvaites, kad pasiskubintumete pristotie [illegible]
draugystę, kiekvienam bus linksma matyti per-
st[illegible]ant lietuviszką dramą. Mes užsijimsime [illegible]
ji[illegible]ie paikes dramas. Tai-gi sziąte kiekvien[illegible]
ri[illegible]s pristotie į musu draugystę po numaru
[illegible] 556 S. Paca st.

Pirmas susirinkimas bus laikytas 2rą d[illegible]
Sausio 1898 m. ant [illegible]ijų po pietų, po num.
536 S. Paca st.

Apleidimas tėvynės.

Apleidžiu tave, numylėtas krašte,

Nežinomo laikraščio iškarpa pažyminti Baltimorės Lietuvių Teatro Mylėtojų Draugystės įsikūrimo datą.

tė su Jaunute vaikščiodamos kalbasi apie meilę. Danutė nerami, nes negrįžta Margieris. Terlas ir kareiviai pagrobia Danutę. Margieris pasivėlinęs randa Liupoldą ir jį nukauna. Salė "kryžiokų kleštoriuje." Liupoldo nužudymu apkaltinama Danutė. Prisipažinimui išgauti paveda ją budeliui kankinti. Mistras įsako pakarti Gedimino pasiuntinius vykusius Rygon. Butautą kankina abejonės: "Nors jie pagonys klaidžioja tamsybėj, aš jų draugiją ištikro myliu, ... Ar man jų kalba pirmutinė buvo, jei man teip mmela girdėti žodžius, kuriuos, kaip taria lietuviai tarp savęs, tai rodos girdžiu paukščius čiulbančius... Rodos, aš vaikas ir man reikia bėgti, nes mane veja baisus vokietys. Ir moteriškė, gal motina mano, (87 p.) su kūdikėliu bėgdama drauge šaukiasi manęs: 'bėkiva, vaikeli!' Tuo kart kryžioko kardas širdyje tos nelaimingos skendo — ji parpuolė .... Arnoldo vardą nevisad nešiojau. Žmonės vadino mane Butautu. Lietuvio vardas. Jie viengenčiai mano. N'esmiu kryžiokas, tiktai lietuvys." (88 p.) Danutė sutinka tėvą, kuriam išplėštos akys. Jų laisvės kaina, būti Terlos pati. Danutė nesutinka: "... Geriau ik' lašui čia kraują pralieti nė kaip atgauti laisvę per tave, įžadus šventus, dievams prižadėtus, sulaužyt biauriai, dorybę suteršt ir apsidengus niekšyste ir gėda keliaut su tavim į purvo namus, išsižadėti senų tėvų garbės, likti prakeikta per rūstus dievus — tai yra kaina už valandas laisvės. Ištikro, niekše, mažai tu prašai." (93 p.) Butautui Danutės vardas lyg ir girdėtas. Karimantas nusivylęs: "Nesa ramumo man nedavė niekad Lietuvos priešai, kryžiaus raitoriai.... Juos apgalėti viliausi aš ilgai .... Kryžiokas liko; man reikia pražūti, Teip kaip pražuvo mano Butautas". (97 p.)Butauto dešinės rankos raudona dėmelė išsklaido Karimanto abejones. Margieris irgi pas kryžeivius, laisvas, nes persirengę "minyko" rūbais. Budelis ruošiasi nukirsti Danutei galvą. Margieris ir Butautas po staigios kovos išlaisvina suimtuosius ir pabėga. Vilniuje: Popiežiaus pasiuntiniai aiškina Gediminui šventos bažnyčios įsakymus. Kalbina priimti krikštą. Vaidyla praneša, kad Trapos apygardoje degina, plėšia ir žudo vokiečiai. Atvyksta Karimantas, Danutė, Margieris, Butautas. Pasiuntinių nukirsdinimas pripildo saiką. Gediminas nutaria kariauti. Keistutis siunčiamas pagelbon. Margieris paskiriamas Pilenos vadu. Popiežiaus pasiuntiniams: "Tegul atšaukia iš Balt-jūrių krašto raitorius kryžiaus, kitaip lietuviai neliaus kovoti iki gyvai galvai. Ar grius ordenas arba Lietuva!" (118 p). Po dešimties metų. Margieris susirūpinęs. Kryžeiviai užpuldinėja vis stipresnėmis pajėgomis. Danutė nuramina: "Kas gal Pilenos tvirtynę paimt? Teip-gi dievaičių galybė be galo ant mūsų pusės. Nėr ko abejot . . . Tarp mųs vienybė. Dievai su mumis." (121 p.) Butautas pranašauja liūdną ateitį. Jo mintis nuskaidrina Jaunutė (jo žmona). Atbėga ūkininkai. Vokiečiai, mistro vedami, vėtra puola pilį. Pilies sienos neatlaikys taranų. Butautas su šimtu vyrų prasiveržia ir taranus padega dervokšnėmis. Margieris su likusiais vyrais praskina apsuptiems pasitraukimo kelią. Mistro sąlygos: gynėjai ir pilis liks laisvi, jei Margieris ir Danutė pasiduos. Pilies gynėjai maldauja Margierį jų neapleisti. Kova tebevyksta. Pilis dega. Vaidyla uždega laužą.Margieris: "Ruoškimės draugai, sutikt nelaimingą likimą mųsų tikrai vyriškai. Dievaičiai davė pergalę kryžeiviams. Mums yr' paskirta ant laužo mirtis, arba vergiją. Kągi išsirinksit?" (151 p.). Karimantas, Vaidyla ir ūkininkai šoka į laužą. Įsiveržia Terlas ir kryžeiviai. Butautas nukovęs keletą kryžeivių, sužeistas. Jaunutė jį nuveda prie laužo ir abu šoka į ugnį. Margieris iškerta Terlai kardą. Nustumia Terlą į laužą. Margieris: "Miela Danute, mirsiva drauge, Kaip mirė mųsų tėvas, sesuo, brolis, Liepsnoje šventoj. Atleiskit dievai!" (155 p.) Perdūręs Danutę puola į ugnį.

"Revoliucijos Viltis". Tragedija. Suvaidinta 1909 m. sausio mėn. 16 d. ir kovo mėn. 29 d.. Veikalas parašytas 1907 metais. 1909 m. kovo mėn. 29 d. pastatymas įvyko Lithuanian Central Hall 506-510 W. Barre Street. Pelnas skirtas knygynui. Vaidino: Jurgis Mylinovas, pulkauninkas — J. Skorko. Petras, šnipas (progr. juodaszimtis) ir socijalistų vadas — K. Baltruzsaitis. Onutė — Paulia Mengel. Sodeikienė, Onutės motina — E. Skeberdis. Kaziukas, Sodeikienės sūnus, studentas —K. Szalkauckas. Osipovas, žandarų viršininkas — J. Razauckas. Moroz, karininkas, teisėjas — J. Razauckas. Pilipas, poetas, socijalistas — I. Naruszeviczia. Verkovicz, žydas, socijalistas — Pranas Czesna. Zdraiskis, lenkas, socijalistas — M. Marmakas. Barzdaskutis — F. Mickevyczia. Vaniuszka, kareivis — J. Giedris. Katriutė, tarnaitė — Ona Gurkliutė. Kareiviai, socijalistai, minia, žandarai. Vieta: Lietuvos pavietiniame miesčiuke. Revoliucijos metų laike 1905 m.

Jurgis prašo Sodeikienę jos dukters rankos. Laukia Onutės. Atbėga Kaziukas žandarų persekiojamas. Jis lipino socijalistinius atsišaukimus. Jurgis paliūdija, kad Kaziukas buvo su juo, mokė jį kardais kautis. Onutė pasišventusi socijalistiniam judėjimui. Jurgis, jos įtakos dėka reikalui irgi palankus. Onutė sutinka už Jurgio tekėti. Petras įsako Onutei pasirinkti: nužudyti (nunuodyti) Jurgį, arba pasiduoti jam. Onutė vengia Jurgio. Jurgis atvyksta į socijalistų susirinkimąpersirengęs Pilipu. Susirinkimui įrodo, kad Petras išdavikas. Žandarai suima Jurgį. Petras nužudo Onutę. Kareiviai Jurgio nesušaudo, bet išvaduoja. Vietinę kovą laimi socijalistai. Skelbiamas visuotinis sukilimas, vyriausias vadas Jurgis.

(Programos pabaigoje: "P.S. — usilaikykit ramei ir mergainos nusimkite kepeliuszus.")

"Rutvilė". Žemaitijos Mergelė. Istoriška tragedija. Rutvilės vardas sudėtinis: "rūta" — tautinė gėlė ir "vilioti". Vilioti-pasiaukoti Lietuvos kultūrai. Pirmą kartą suvaidinta 1911 m. gegužės mėn. 30 d. Germania Maennerchor Svetainėje, Susivienijimo Lietuvių Rymo-Katalikų Amerikoje 26-to Seimo proga.

Atliko: Užveizdėtojas — J. Vasiliauckas. Scenos vedėjai: J.F. Skorko, J. Naruševiče ir K. Šilgauckas. Muzikės direktorius: J.A. Janulevičius. Veikiančios ypatos: Rutvilė, Žemaitijos mergelė — M. Gurkliutė. Trainaitis, Žemaitijos kunigaikštis — J.F. Skorko. Gaivyda, Nadraujos žinyčios žinius — J. Naruševiče. Montė, karžygis — K. Šilgauckas. Gadunė, kilmės vyras — J. Galinaitis. Tuožmis, žinyčios tarnas — J. Merkis. Mongalis, Kurėjų-Kurėjas — P. Česna. Myla, Montės pati — M. Krakauckiutė. Mindaugis, Lietuvos karalius — J. Menkeviče. Ottokaras, Čekijos karalius — J. Bartaška. Hornhusenas, didis kryžeivių mistras — K. Baltrušaitis. Botelis, kryžeivių maršalga — J. Jur-

gelionis. Ulrikis, kryžeivių brostva — A. Rulis. Misijonierius — P. Rukuiža. Vilda, kaimietis — J. Razauskas. Ūkininkas I — V. Lukoševiče. Ūkininkas II — J. Kablis. Kryžeivis I — A. Janušis. Kryžeivis II — J. Strausa. GarsintojasI — K. Matuliauckas. Garsintojas II — V. Adomaviče. Meška — M. Raila. Kryžeiviai, minykai, kareiviai, liaudis, vaidylaitės, vaidylos, vaikai.

Nadraujų žinyčia. Aukuras ir Perkūno stabas. Vaidylaitės saugoja šventąją ugnį. Sužinoma apie Mindaugo krikštą. Mongalis ir Gaivyda numato tarpusavio kovas. Rutvilė, įkvėpimo stumiama, ragina kviesti žmones žinyčios ginti. Pasiryžusi save paaukoti Perkūnui, sudegti laužė. Atvyksta Trainaitis. Jo kariauna nugalėta. Šventojon girion artinasi Otokaro ir kryžeivių pulkai. Žinyčią užpuolus žūsta Mongalis. Prieš mirtį jis Trainaitį paskiria karo vadu, o Rutvilei perduoda kūrėjų kurėjo lazdą. Rutvilė prisiekia Perkūnui, Jorei, Patrimpui ir Laumei sudegti laužė, jei dievai suteiks galybę nugalėti kryžiaus ordeną. Montė ir Gadunė susirūpinę aptaria įvykius. Atvykus Rutvilei su minia abudu prisijungia. Trainaitis prisipažįsta mylįs Rutvilę. Rutvilė griežta, pasižadėjusi dievams, prašo ją užmiršti. Duoklės imamos brostvoms komturui, šventąjam iždui, svirnai tušti. Misijonierių ir duoklės rinkėjusMontės name minia apsupa, suima ir veda sudeginti. Montė padega namus. Miške suradęs urvą nugrūmęs mešką, užima jį (Urvas talpina šimtą raitelių). Vilda iš Gadūnės kaimo praneša, kad kryžeiviai krikštys žmones. Trainaitis antrą kartą gundo Rutvilę meilės. Montės vedama minia nugali kryžeivius. Lotavijoje: sosto svetainė. Gadunė kalbina Mindaugą grįžti prie senų dievų. Mistras prašo pavesti ordenui Žemaičius. Ir Rutvilė su Trainaičiu Mindaugo neperkalba. Žemaičiai paskiriami kryžiaus 'zokonui'. Kova prie Durbės ežero. Rutvilė kryžeivių suimta, retežiais surakinta, prikalta prie uolos (primena prikaltą Prometėjų). Susirūpinusi kovos nesekme šaukiasi Perkūno. Žaibuoja ir griaudžia. Pasirodo Mongalis. Vilda ir kiti ūkininkai išlaisvina Rutvilę. Žemaičiai nugali priešą. Rutvilė nukauna mistrą. Karnave: Sosto salė. Trainaitis apšaukiamas didžiuoju kunigaikščiu, jam įteikiama mitra—kunigaikščio kepurė. Trainaičio įsakymu Rutvilė kalėjime, nes nesutiko būti jo žmona. Prie laužo nepavyksta Trainaičiui pagrobti Rutvilę. Jis pagaliau nuduria ją sakydamas: "nė man — nė dievam". Rutvilė krinta į laužą.

Už Rutvilę autoriui buvo atsiųsta S.L.R.K. A. seimo padėka: *"Baltimore, Md. Gegužės 30 diena 1911 m. Gerbiamam ponui, V. Nagornoskiui. Šiuomi pranešam tamistai, jogei 26-tas Seimas Susivienijimo Lietuvių Rymo-Katalikų Amerikoje išreiškė viešą padėkavonę, kaipo autoriui ir vadovui už triusą pastatyme ant scenos, laike seimo, locno veikalo "Rutvilės", kuris visiems labai patiko ir buvo atloštas, kaipo amatorių, labai gerai. Vardan Seimo pasirašome seimo vedimo komitetas: Juozas Kovas — Seimo vedėjas. Mat. Milukas — Seimo raštininkas. V. Stankevičia Seimo raštininkas."*

"Doros Sargas" (Vaizdelis iš baudžiavos laikų) Drama. Suvaidinta 1912 m. gruodžio mėn. 31 d. Veikiančios "ypatos": Vilkovskis, Vilkėnų ponas. Elizbieta, jo pati. Norvidas, Norvidų ponas. Lindskienė, nusigyvenusi ponia. Zigmontas, Vilkėnų akamonas. Jonas Vargdienis, baudžiauninkas. Vargdienė, jo motina. Katriutė, Jono mylima, paskui jo pati. Abromas, žydas. Raulas, tarnas. Kareiviai ir dvariokai.

Abromo viešbučio seklyčioje. Katriutė maldauja Lindskienę, kad jos neparduotų. Lindskienės sūnus Prancūzijoje ir jam reikia pinigų. Vilkovskis nuperka Katriutę už 500. Eina pas vaitą. Zigmontas Katriutės sugėdintas, dėl nepadorios kalbos, ją muša. Jonas apgina. Jo ponas liepia visuomet užstoti silpnuosius. Jonas susižavi Katriute. Kliūtis draugystei, nes jie ne vieno pono vergai. Vilkovskis, Norvidas ir Zigmontas lošia kortomis. Zigmontas slaptai įpila lašų į midaus stiklą, kurį išgeria Norvidas. Abromas mato, Zigmontas kelias kortas nuleidžia sau ant kelių. Jonas irgi pastebi sukčiavimą ir prašo savo poną Norvidą važiuoti namo. Kartą Jonas išgelbėjo Norvidą iš meškos nagų, kitą kartą iš Nemuno bangų. Tačiau nežino kaip išgelbėti jį iš kortų pinklių. Norvidas baigęs pinigus, pralošia ir Joną. Vilkėnų dvaro seklyčioje: Katriutė skundžiasi, kad gąšlūs pono žvilgsniai. Jonas ją ramina, klausia ar ji už jo tekėtų. Elzbieta vaišina Joną degtine ir pati geria. Ji guli sofoje ir viliojančiai šypsosi. Jonas nori išeiti, nes tiktai lygių tarpe jis gali juokauti ir linksmintis. Elzabietai jį bučiuojant per langą pamato Vilkovskis ir Zigmontas. Elzbieta išbėga. Vilkovskis patenkintas, nes dabar jam laisvas kelias prie Katriutės. Jis nekantrus. Zigmontas pataria Katriutę apvesdinti su Jonu ir pirmą naktį su ją nakvoti. Vilkovskis duoda pinigų užsakams ir abudu išsiunčia pas kleboną. Grįžus, Katriutei įsako pas jį užeiti, nes nori patirt ar ji buvo dora. Atvyksta Norvidas išpirkti Joną ir Abromas su vekseliais. Vilkovskis juos išvaro. Katriutė priešinasi, šaukiasi Jono pagelbos. Vilkovskis nuneša ją į miegamąjį ir užrakina duris. Tačiau Jonas ir Katriutė pabėga į girią. Vargdienė atneša jiems valgyti. Šunų vedami, Vilkovskis su Zigmontu užklumpa Vargdienę, spardo ją, kad išduotų Joną. Atbėgęs Jonas ją gina kol jį patį supančioja. Vedant Joną pakarti atsiranda ir Katriutė. Staiga girdėti šaudymas. Norvidas išvaduoja Joną. Kareiviai ir Abromas irgi girioje. Teismo sprendimu Vilkėnų dvaras už skolas pavedamas Norvidui. Zigmontas suimamas už vekselių padirbimą. Norvidas dovanoja Vilkovskiui, palieka jam tėviškę. Vilkovskis; "Ee garbės, turtų ir pačios . . ." (Pamažu paima virvę ir atydžiai žiūri į ją.).

(Bus daugiau)

L.V.S. Chicagos Skyriaus Valdybos P-kui
gen. št. plk. **KAROLIUI DABULEVIČIUI**
ir artimiesiems, jo mylimai žmonai a. a.
Onai mirus, reiškia gilią užuojautą ir
kartu liūdi

Chicagos Ramovėnai

L.V.S-gos Čikagos skyriaus valdyba ant mirusios a.a. Onos Dabulevičienės kapo, vietoje vainiko pasiuntė piniginę auką Vasario 16 d. Gimnazijai.

ĮVYKIS INDOKINIJOJ

B.VRUBLEVIČIUS

Prancūzų Svetimšalių Legionas; jo eilėse būta ir lietuvių

Buvo 1946 m. rugpiūčio mėnuo. Mūsų 13-tos brigados III Bn. CL kuopa stovėjo viename bažnytkaimyje, Honk-Ton-Tai vardu, apie 16 km. nuo Cochinchino sostinės Saigono.

Tada buvau susipažinęs su viena kongai—mergaite, kurią vakarais dažnai aplankydavau. Ji jautė simpatiją vokiečiams, kurių Svetimšalių Legione buvo gausu, ir prašė mane pamokyti ją vokiškai. Atsilygindama ji žadėjo pamokyti mane anamitų (vietinės) kalbos. Mat ji neapkentė prancūzų ir mane laikė vokiečiu... Tokia mūsų draugystė truko apie du mėnesius.

Kartą jos brolis, man pasitikėdamas, prasitarė ar aš nenorėčiau prisidėti prie jų slaptos organizacijos. Jis klausinėjo mane apie kariuomenę ir ar aš nenorėčiau dezertiruoti? Ką gi, susidomėjau jo kalbomis ir pažadėjau padėti ir net prisijungti prie sukilėlių —Viet-Minhų.

Kai užėjau pas ją kitą dieną, ten radau daugiau žmonių: du japonus, vieną vokietį (povandeninio laivo karininką, ten užsilikusį po karo) ir dar du vietinius. Tai buvo jų štabas. Mane pristatė kaip patikimą, na ir pradėjome ruošti planą, kaip užpulti mūsų kuopą...

Sutartu laiku, o tai turėjo būti jau kitą dieną, po pietų, mes turėjome staiga pulti ir visus sunaikinti. Man pasirodė, kad tai jau per rimtas reikalas...

Grįžęs į dalinį, tuoj nuėjau pas kuopos vadą ir jam viską išdėsčiau. Išgirdęs mano išpažintį kapitonas, pirmiausia mane išbarė už espionažą, bet nutarė laukti "svečių". Visa kuopa buvo išsidėsčiusi ir užsimaskavusi.

Aš kitą dieną, prieš pietus, sutartą valandą nuėjau į pasimatymą, su savimi dar nusivesdamas ir draugą, lietuvį K-ą. Jis nenusivokdamas vis klausinėjo kur, kas? Atsakiau jam, jog einame pas merginas, o ten gausime išgerti "sumo", ryžių degtinės.

Buvo jau apie 12 valanda. Nuvykę į vietą radome jau visą štabą pilną ginkluotų kiniečių. Mano draugas vos vos nenualpo nuo tokios staigmenos ir lietuviškai mane iškoliojo bepročiu, už tokį žygį.

Na, bet, pasirodė, mūsų draugai buvo pakeitę savo planus ir nutarė tuo laiku dar nepulti mūsų kuopos. Jie paaiškino, kad pirmiausia norį mus supažindinti su Ho-Chi-Minho adjutantu... Nors ir nenoromis turėjome vykti su jais kartu. Jautėme, kad esame priversti, nes jau saugojo. Vingiuotais keliais ėjome tolyn per ryžių laukus, supami šešių ginkluotų palydovų.

Taip bežygiuojant darėsi nejauku, nes nujautėme pakliuvę į priešo pinkles. Nors dar vis turėjome savo šautuvus, bet tuo tarpu negalėjome jais pasinaudoti, buvo per pavojinga. Reikėjo progos.

Mano draugas K-as tylomis paaiškino man, kad neva jieškodami kišenėse cigaretės užsirūkyti, galėtume nuleisti šautuvus ir, gal, kaip nors stebuklingu būdu, pajėgtume atsipalaiduoti. Tačiau vilties gyviems pabėgti buvo nedaug.

Žygiavome vis tolyn, o saulė negailestingai kepino, mūsų gerklės išdžiūvo ir norėjome gerti.

Tada, staiga, mano draugas davė man akimi ženklą, kad jam uždegčiau cigaretę. Jam bejieškant cigaretės kišeniuje, jo šautuvas staiga "paslydo" nuo peties ir jis šovė į artimiausią sargą, o aš į kitą. Taip staiga ir netikėtai užklupti sargai sumišo ir mes dar suspėjome iššauti į kitus du, kurie irgi krito. Kol likę susigriebė, mes jau bėgome, kiek kojos nešė. Jie vijosi ir "krikštyjo" mus savo automatais. Mano draugui kliuvo kulka į kairįjį petį. Mums buvo

LAKVĒRĒS MIŠKŲ VILKAS

Paruošė V. ŠVENTORAITIS

(pradžia sausio mėn. KARYJE)

XII

Išvykus Usveliui, kuris buvo artimiausias mūsų vadui, glaudūs ryšiai mūsų grupėje pradėjo irti. Beveik kasdien mūsų skaičius mažėjo. Vienas po kito, vyrai nusiimdavo tautinius skydelius, grąžindavo ginklus, susikraudavo daiktus ir palikdavo mus. Savos šeimos, žmonų ir vaikų ilgesys buvo stipresnis už miško brolystę. Greito karo viltis ir pagelbos iš užsienio gavimas, paskutiniu metu, visai sumažėjo. Liko tik tie, kurie negalėjo nugalėti nepasitikėjimo ruskiais ir jų pastatyta iškamšų valdžia. Jiems priklausė ir Havistas.

— Dar niekada bolševikai neatleido savo priešui,—sakė jis.

Pasilikome ir mes trys vokiečiai. Mums nebuvo jokios amnestijos. Mums buvo liūdna skirtis su broliais estais, su kuriais išėjome kartu į kovą dėl laisvės ir jų reikalą pavertėme ir savu, dabar jie neviltyje mus palieka. Buvo dar žiauriau, nes manėm, kad po paskutiniųjų žygių ir laimėjimų mūsų tarpusavio ryšiai bus dar stipresni.

Atėjo žiema. Nusilpusiomis spėkomis mums dar pasisekė pasistatyti stiprų bunkerį, tinkamą dalinai gyventi, dalinai sandėliui — laikyti maisto atsargoms. Mūsų kovos grupė buvo jau pusiau sumažėjus, toks pat nykimas vyko ir kitose grupėse. Tačiau laikėmės kantrūs. Abejingi klausėmės radio transliacijų iš vakarų su jų gausiais pažadais ir padrąsinimais.

Pagaliau prieš mus pasišiaušė ir gamta. Lapkričio gale prasidėjo dideli šalčiai, kokių nuo senų laikų Estijoje niekas neatminė. Visos pelkės, liūnai, buvę niekad nepereinami, užšalo iki dugno, upės pavirto tvirtomis gatvėmis ir mūsų tvirtovė ir prieglauda, neprieinami ir vasarą nepereinami miškai, dabar pasidarė atviri ir žmonėms ir gyvuliams. Gerosios pelkės daugiau mūsų nebesaugojo. Mes buvome patiekti, lyg ant lėkštės, mūsų priešams. Būtų stebuklas jei bolševikai nepasinaudotų tokia proga.

Pirmosios žinios apie raudonųjų tankų judėjimą atėjo iš pietų. Mūsų ryšininkai jau anksčiau pranešė apie rusų dalių pasirengimus žiemos manevrams. Ėjo gandai, kad tariamuose manevruose dalyvaus jų dvi motorizuotos divizijos, kartu su tankais. Įtarėme, kad tie manevrai tai tik maskavimasis. Raudonoji meška už peilio dūrį į tarpmentį jieškojo keršto. Iki kraujo įsiutusi, ji planavo vienu smūgiu už viską atsilyginti.

Toli pietuose nakties dangus nusidažė ugnimi. Patrankų dundėjimas atsklido iki mūsų, girdėjosi ir sausi, kieti tankų šuviai. Darėsi aišku, jog jie nori nusiaubti miškų masyvus nuo pietų iki pat čia. Operacija prasidėjo nuo vakarinio Peipuso ežero kranto. Po savaitės, sunkvežimių vora su rusų kareiviais atlėkė į Avinurmę, į Tudulinną. Jų taktika buvo paprasta: apsupus miškus, suvaryti partizanus į šiaurę iki pat jūros, kur jiems liktų arba prisigirdyti jūroje, arba iškėlus rankas, pasiduoti.

Klausydami radio priimtuvą girdėjome iš visur: — Kausimės iki paskutiniųjų. —Taip šaukė ir Avinurme kovos grupė, tik prašė kuo greičiau siųsti jiems minų.

— Minų, minų! — šaukė iš visur, kitaip tankai mus sumals.

— Minų, — žiauriai nusišypsojo Havistas. Keleta minų, kurias turėjome, jau išdalinome, o iš kur jų gauti ant greitųjų?

Po dviejų dienų, kai kautynių garsai vis artėjo ir artėjo iš pietų ir pietryčių krypčių, Avinurme grupė daugiau į mūsų radio nebeatsakė. Tą pačią dieną nutilo ir Tudulina vyrai.

---

blogiausia, kad neturėjome daugiau šovinių.

Bėgome, kiek galėjome ir štai už krūmokšnių pastebėjome upelį. Nebuvo išeities. Šokome į vandenį, nusilaužėme po šaką bambuko, ir įsikišę į burnas pasinėrėm, lyg povandeniniai laivai, kvėpuodami per bambuko stiebelį. taip užsimaskavę, vistiek laukėme savo galo. Išbuvome keleta minučių po vandeniu. Laimei, mūsų persekiotojai nepastebėjo mūsų slėptuvės ir prabėgo pro šalį, vis mus besivydami.

Mudu išlindom, šlapi kaip ančiukai ir be kvapo iš vandens ir pasileidome toliau. Mano draugo ranka kraujavo. Perrišę marškiniais šiaip taip slinkome pirmyn. Praėję apie tris kilometrus sutikome vieną mūsų būrį bepatruliuojant. Buvome išgelbėti!

Mano draugas K-s pagulėjęs ligoninėje pagijo ir buvo apdovanotas Karo Kryžiumi — Croix de Guere. Tačiau daugiau tokių nuotykių mudu jau nebejieškojome.

Iš pietų lengvas vėjas nešė dūmų ir degėsių kvapą. Degė bunkeriai ir slėptuvės, kuriose mūsų broliai tikėjosi praleisią šią žiemą. Per miškus, panikos apimtos, bėgo stirnos, briedžiai, išniro ir rudasis lokys, piktai kratydamas galvą, pajutęs kažką negera.

Netrukus krisime ir mes raudoniesiems medžiotojams, nes vyko ne žvėrių, bet žmonių medžioklė. Havistas kovojo su savimi. Ar jis turi mus be prasmės aukoti tankams? Ar ta auka pagelbės laisvės kovai? Mes turėjome pakankamai ginklų ir ne vieną burlioką ar mangolą galėjome partiest žemėn, tačiau buvome visai bejėgiai prieš tankus. Neturėjome prieštankinių ginklų nei minų. Tikėjomės radio pažadėtos pagalbos, bet ji neatvyko, taip likome beviltyje, jautėmis lyg išduoti.

Paskutinę naktį pranyko mūsų "Daktaras" ir švedas Petersonas.

— Bailys, skudurlius, — niršo Fricas sužinojęs apie jų pasišalinimą. Mes visi trys buvome susitarę nesiskirti, kad ir kažin kas atsitiktų. Savo daktaravimu kaimuose jis buvo susirinkęs geroką sumą rublių, kuriuos buvo pasislėpęs klojime. — Jei čia kada blogai eisis, — sakydavo jis, —tada mušimės į šiaurę, nusisamdę žvejų laivelį kelsimės per jūrą.

Toks buvo ir mano planas. Tačiau dabar, jis suviliojo švedą, kuris buvo jūrininkas, kas davė jam daugiau vilčių pasprukti, o mus paliko. Ką mes galėjome jam duoti? Nors ir buvome "daktarą" iš kalėjimo išvadavę, tačiau jis mums dabar taip atsidėkojo . . .

Atėjo paskutinė naktis ir neramus rytas. Iš sunykusios grupės mes vieni likę tūnojome bunkeryje. Jutome priešą vos tik už 50 m. nuo mūsų. Tada Havistas sunkiai prabilo:

— Broliai, kas norite bėgti, galite eiti, aš nelaikau nei vieno, — vėliau jis dar pridėjo, — gal pavieniui dar pasiseks pro tą žiedą pralysti.

Jo veidas buvo pilkas, kaip peleninis, jis iš karto lyg paseno, sukrito.

— O tu, vade, — užklausė Kasikas.

Havistas tik pamojo ranka, — nesirūpinkite daugiau apie mane.

Mes pakilome, pasiėmėme ką galėjome, o į bunkerį įmetėme granatą. Fricas sudaužė radio priimtuvą. Buvo lediniai šaltas žiemos rytas, toks pat žiaurus kaip ir tie raudonieji, kurie siautė mūsų miškuose, kad sutryptų paskutinę šio mažo, narsaus krašto laisvės kibirkštį.

Pagaliau Kasikas, ištarė: —Einame.

Ir aš su Fricu sekėme jo pėdomis įšalusiame sniege. Atsitolinę keleta šimtų metrų mišku, užpakalyje išgirdome eiles šūvių. Jų tarpe girdėjome ir Havisto automatą . . .

XIII

Kaip medžiojami laukiniai žvėrys, žvalgydamiesi į visas puses, vengdami kiekvieno šlamesio, ištisą dieną žygiavome į vakarus. Kai vakare atsidūrėme į Pasvere kelią išgirdome arklių žvengimą ir tankų ūžimą. Fricas apsisprendė eiti į šiaurę. Kai aš nustebęs pažiūrėjau, jis paaiškino, jog nori susirasti prieglaudą vienoje šeimoje, kurią iš anksčiau žinojo. Paskui jis paraudęs pridėjo, jog buvo keleta kartų apsilankęs pas Katriutę. Kasikas traukė į vakarus. Pasakę savo planus jie klausiamai žiūrėjo į mane. Kur gi aš galiu slėptis? Žinoma, kad tik pas močiutę Vilbere. Jie jau žinojo kur aš trauksiu.

Kitą rytą aš atsibudau, lyg akmuo į vandenį įkritęs, kamaraitėje. Pro duris mačiau močiutę, rankoves pasiraičiusę, beminkančią pyragą. Pamačiusi mane stebint, ji pribėgo prie apšalusio lango ir ėmė į jį pūsti, kol pro prapūtė lede skylutę ir galėjo stebėti visą kaimo gatvę.

— Būk atsargus, Francai, eik už pečiaus, ten rasi duonos ir pieno.

Užkandęs pašaukiau ją: — Močiute, dabar aš turiu sau išsikasti duobę.

— Duobę? — Žiūrėjo į mane lyg aš juokaučiau. —Tik ne miške, ten dabar siaučia raudonieji šunes palaidi. Nekrėsk juokų su manim, senu žmogum.

Pastumėjęs kėdę, parodžiau į grindis: — Čia aš save palaidosiu. Kai jie ateis manęs jieškodami, pranyksiu žemėn, leisk man tą padaryti.

Tą patį vakarą pradėjau darbą.

Močiutė stovėjo prie lango sargyboje, o aš dirbau visą naktį, vos užbaigiau auštant. Beveik didžiavausi savo darbu. Mintį gavau iš išdaviko Tepomės, kuris irgi panašioj duobėj slėpėsi. Išlupęs tris grindų lentas, jas sukaliau skersiniais, duobę išklojau šiaudais ir jon atsigulęs galėjau užsukti skersinį, kad neatkeltų lentų. Močiutė buvo laiminga, kad pavojaus metu būsiu gerai paslėptas.

Sekančias kelias dienas mūsų trobelė drebėjo nuo grįžtančių iš miškų ir pro šalį betraukiančių tankų ir mašinų. Atlikę naikinimo darbą jie traukė namo, dabar seks tik maži valymai. Vietinei milicijai buvo palikta išrankioti išlikusius gyvus partizanus. Kaime plintančias žnias man pasakodavo močiutė. Rusų veiksmai apėmė visą pietinę Estiją. Žiaurus žiemos šaltis atidarė kelius į visas slėptuves. Kalbėjo, jog už palankumą saviems kovotojams buvo išdeginti ištisi kaimai. Tų kaimų gyventojai, suversti į sunkvežimius, buvo išvežti nežinion.

Degančia geležimi rusai degino žaizdas Estijos kūne, visur siautė panika.

Tačiau po tų veiksmų vėl viskas nutilo. Miškai paskendo geležiniame šaltyje, keliuose pranyko tankų vikšrų žymės. Kai priešo voros traukdavo pro šalį, lindėdavau savo karste, dienomis būdavau pasirengęs vienu šuoliu pranykti duobėje. Pasidariau net nerūpestingas. Rytais ir vakarais traukiau pilnus plaučius oro ir mankštinau sustingusius sąnarius. Jau ištisi du metai kai buvau verčiamas lindėti įvairiuose urvuose ir duobėse. Tirono žemėje niekas nėra laisvas, išskyrus tuos, kurie jau nebegyvi po žeme.

XIV

Močiutė išėjo į kaimą, kur buvo girdimas sunkvežimių bildėsys. Aš su mažakalbiu senuku likau trobelėje. Valgiau prie stalo duoną su uogiene. Staiga senukas, žiūrėjęs į langą, pradėjo mosuoti ranka:

— Francai!

Žinojau ką tai reiškia. Mečiau viską į šalį ir šokau į duobę. Lauke girdėjau šunį lojant. Kažkas sugriebe jį už snukio. Pro langą spėjau pastebėti daug šešėlių ir užtrenkiau dangtį. Tuoj išgirdau daužant duris.

Senukas nulapnojo iki durų ir jas atidarė. Girdėjau šuns urzgimą, dundėjo grindys nuo sunkių batų, šuo uostė bėgiodamas, tai toliau, tai arčiau. Be abejojimo, jie kratė trobelę, nes girdėjau keikiantis ir verčiamų daiktų bildėsį. Po kiek laiko pasigirdo balsas: — Nieko neradome, draugas leitenante.

Šuo vis dar uostinėje, tačiau tikėjausi, jog daugeliui žmonių esant ankštoje trobelėje, manęs neužuos.

— Ar vienas esi namuose? — tardė senuką jaunas šaukiantis balsas. Senis neatsakė, iš baimės negalėjo nė kalbėti.

— Kur senė, tu kerepla!

— Kaime, atsakė senukas ir nutilo.

— Kur tas šuo, kas valgė šią duoną?

Dieve mano, jie atrado duoną, kurią buvau valges ir numečiau ant stalo. —Aš, aš, mano duona, — mikčiojo senis.

— Tu ją valgei? Išsižiok —, pasigirdo velniškas juokas.

Senis buvo sugautas, jie neturėjo nė vieno danties. Duonoje, gi, buvo dantų žymės. Nežinojau, kad jie turi tokią šunišką uoslę žmones gaudyti. Mane visą išpylė prakaitas: — sugavo!

— Tu negali duonos įkasti. Kas ją valgė? — girdėjosi budelio balsas.

Staiga pasigirdo skaidrus ir gyvas, lyg jaunos mergaitės, močiutės balsas: —Draugai, ką gi čia mano namuose darote? Ir leitenantas Velista mano namuose!

Taip, ir tas šnipų vadas buvo čia.

— Motin, tu laikai paslėpusi žmogų. Jis čia prie šito stalo valgė, jis kando štai šitą duoną. — Prispyrė ją Velista.

Išgirdau močiutę juokiantis tokiu skaidriu balsu. Vyliausi, kad ji su jais susitvarkys.

—A, duona, na gi aš ją atkandau prieš išeidama, žiūrėk į mano dantis, —ir ji, atidariusi burną, parodė savo sveikus dantis.

— Aha, bet senis sakė, kad jis valgė.

— Ak tas kvaišelis —, ir ji, be abejo, paniekinamai pasižiūrėjo į jį.

Tačiau kaip perkūnas mane trenkė Velistos žodžiai: —Motin, — sakė jis, —šiuose namuose yra paslėptas vyras, ar tik nelaikai jį po grindimis?

Aš net susiriečiau duobėje, mane nuo jų teskyrė vos kelios lentos.

— Po grindimis? — girdėjau besijuokiančią močiutę. Neįtikintas Velista įsakė plėšti grindis.

Pradėjo plėšti grindis kamaroje, girdėjau lūžtančias lentas ir šuns staugimą, kuris greičiausiai užuodė žiurkę.

— Jūs laužote man grindis, griaunate mano namą, mano galvos priedangą, man neturtingai, senai moteriškei, — grąsino močiutė. Rytoj eisiu pėsčia į apskities partijos komitetą ir viską papasakosiu. Pagaliau kur nors šiame krašte turi būti teisybė!

Ji jiems priminė savo žuvusį sūnų Petrą, kurį vokiečiai sušaudė Taline kaip partizaną, ir pasikukčiodama pradėjo verkti.

Močiutė žinojo ką sako. Gal dėl to, o gal, kad neturėjo tinkamų įrankių, jie nustojo laužę grindis, ir pradėjo kamaroje laužti sieną. Senutės ašaros jų nesustabdė. Aš pasiryžau ateityje su jais atsilygint už tai.

Močiutės balsas dabar pasigirdo virš manęs, lyg kas pastūmė kėdę, atrodė jog ji atsisėdo tiesiai virš manęs. Be ką tas padės. Jie vis dar tebegriovė, mano duobėje lyg ir pradėjo švisti. Vistiek mane suras, ištrauks iš duobės ir mušte užmuš, arba nušaus kaip Fredą kad nušovė. Šį kartą nuo mirties jau nebeištrūksiu.

Staiga išgirdau įsiutusio Velisto balsą, kuris turbūt iš kampo sekė močiutę:

— Baigt, užteks, — jis net staugė siusdamas, — sene, duok ką valgyti!

Po valandos, užvalgę, jie vėl užkalė išplėštas grindų lentas ir paliko trobelę. Durys užsitrenkė ir lauke sugirgždėjo sniegas.

— Francai, išlysk, — pašaukė mane. Išpiltas prakaito, drebėdamas visais sąnariais išlin-

dau iš savo karsto. Mane sutiko besišypsodama močiutė. Aš ir nepajutau kaip apkabinau ją ir iš širdies pabučiavau.

XV

Vieną popietį ėjau link Lakvere aplankyti Frico, nes jau kuris laikas nebegavau iš jo žinių. Priešais kaimą ties vienu klojimu susitikau dviratininką. Jis važiavo kairėje taku, užsimetęs lietaus apsiaustą, iš po kurio kyšojo automatas. Nors jo nepažinau, bet pajutau kad tai mano mirtinas priešas, net jei nepastebėčiau jo uniformos.

Neapsispręsdamas kas daryti aš stabtelėjau, prie šono makštyje apčiuopiau savo "balalaiką" — automatą. Gal dviratininkas pravažiuos? Ne, jis nepraleis žmogaus neužkabinęs. Kaž kodėl norėjau su juo susitikti.

Iš krūmų išlindęs susitikau su juo akis į akį. Pamačiau, kad ir jis jau žinojo su kuo turi reikalą. Jis skubiai šoko nuo dviračio ir nustūmė jį į šalį. Jo ranka atmetė apsiaustą ir atkreipė automatą į mane. Paleisdamas šūvių eilę jis stovėjo palinkęs. Aš akimirka smukau už klojimo kampo ir girdėjau kulkas kapojant klojimo lentas. Įkišau apkabą į automatą ir apibėgęs klojimą sustojau prie sekančio kampo ir kur laukiau puolimo prisispaudęs prie sienos. Lengvai būčiau galėjęs pasprukti, nes užpakalyje buvo tankūs krūmai. Tačiau nebėgau, ir pykčiu siusdamas stovėjau vietoje. Mintis apie tūkstančius vergų, kuriuos jie išsivarė man neleido bėgti. Po visokių persekiojimų dabar aš stoviu kaip lygus prieš lygų, gyvybė už gyvybę. Kaip vejamas žveris dabar aš atsisukau prieš savo medžiotoją.

Tačiau kur jis dingo?, juk jis turi išlysti? Vienas mūsų turi žūti. Jis arba aš! Nuslinkau prie kito klojimo kampo. Iš ten mačiau ant kelio parvirtusį dviratį ir nublokštą apsiaustą. Jis kur nors mane tykojo.

Staiga pajutau, kad jis turėtų būti už kito kampo. Skubiai pribėgęs, iškišęs automatą už kampo paleidau šūvių eilę ir tada pamačiau jį už maždaug 20 žingsnių. Pyliau antrą eilę taikydamas žemiau, pajutau kulkas švilpiant man virš galvos. Staiga jis susirietė ir susvyravo. Jo automatas nukrito žemėn ir jis pakirstas griuvo be žado.

Atleistais nervais ir su automatu rankoje priėjau prie jo. Pataikiau krūtinėn ir galvon, jis visas plūdo kraujais. Aš savęs klausiau kodėl jis taip atkakliai ieškojo savo mirties?

Jo portfelyje radau raudoną partijos pasą. Nenustebau skaitydamas jo vardą, nes jau jaučiau kad tai Paulius Velista, NKVD leitenantas. Prie paso, pluoštas nuotraukų ir pundelis rublių ir maža užrašų knygutė su daugybe vardų, turbūt ir mano. Neturėjau laiko ją vartyti. Turėjau skubėti, nes netoliese pasigirdo mašinų ūžimas. Susikišau visą ką radau į kišenes. Staiga, atėjus minčiai, nutraukiau jo uniformą, užsimečiau jo apsiaustą ir užšokau ant jo dviračio.

Lėkiau taku žemyn kokia 10 minučių ir sustojau prieš namus, kur, žinojau, gyvena vienas bolševikas. Norėjau jam padaryti netikėtumą.

Prie durų priėjo vyras ir jas atidarė. Kai aš nušokau nuo dviračio, jis plačiai šypsojosi. Tačiau jo šypsena greitai sušalo veide, kai pažino kad tai ne draugas Velista.

Aš atkišau į jį savo kruvinas rankas: —Nuplauk man rankas, greitai, judėk greičiau!

Jis mikčiojo, jo burna drebėjo, tačiau neištarė nė žodžio. Norėjau jį užmušti tyliai. Trobon įėjęs pamačiau jo jauną žmoną lopšį besupančią. —Ne, pagalvojau, —užteks vieno.

Aš stovėjau ąslos viduryje, vyras atnešė dubenį vandens. Įmerkiau rankas ir vanduo paraudo.

— Numazgok man nuo rankų draugo Velisto kraują.

Jis drebėdamas klusniai vykdė, žiūrėdamas man į akis.

— Taip, tai Velisto kraujas, kodėl tik jis vienas gali turėti kruvinas rankas?

Mano balsas drebėjo ir skambėjo lyg svetimas. Manyje staiga kilo siaubas, nustūmiau dubenį ir išbėgau laukan. Bėgau gilyn į mišką. Ten nuplėšiau apsiaustą ir nusviedžiau šalin.

Ką aš galvojau apsivilkdamas jo rūbus? Turbūt norėjau trumpam pažinti jo žiaurumą. Nežinojau kur esu. Negaliu glaustis prie ramių žmonių, nors mano rankos ir sąžinė yra švarios . . .

—O—

Taip tragiškai baigiasi pratizanų epopėja. Vakarų pažadų netesėjimas, žiauri žiema, slegianti rusų persvara, šaudmenų trūkumas, viskas buvo prieš juos. Dar kurį laiką autorius slapstosi pas vietinius gyventojus. Tačiau netrukus, atpažintas, naktį užklumpamas NKVD ir kartu su draugais vėl atsiduria nelaisvėje.

Ištremtas į Sibirą, ten kenčia iki 1956 metų, kai po Adenauerio vizito Maskvoje, grąžinamas kartu su kitais belaisviais į tėvynę. Tokia tai istorija kenčiančio ir užmiršto žmogaus, kartu ir tautos kuri skęsta tironijoje, laisvojo pasaulio nebeprisimenama, kurios pagalbos šauksmo jau nebenorima ir girdėti.

JONAS RŪTENIS

ŽALGIRIS

Istorinė kronika

(Tęsinys)

(Vyriausiojo vado lauko būstinė.)

VYTAUTAS
(valandėlę išlaukęs)
O Amžinasai,
ar yra jėga, kuri sustabdys mane
tame kely?
Išklausyk manęs,
išgirsk . . .
Man dedas aš amžinybę kaupiau
savy jėgas,
kad paklupdyčiau klastinguosius
ir plėšriuosius,
kurie dedas esą Tavieji . . .
Aš tik jų akyse Tau svetimas
klaidžiojąs tamsybėse,
bet tu žinai, Tu viską geriau žinai
nei aš ir jie, kad žino . . .

(pasigirsta trimitas)

Tai jie . . . visi mano pagelbininkai.
Įkvėpk mane, kad tikėtų manimi ir pergale.

(vėl trimitas)

Įeikite!

ZINDRAMAS
Tai aš, kunigaikšti,
tvirtinu tau, kad nepamatysi
ką matei . . .
Degiau iš apmaudo, bet valdžiaus —
Gėda buvo man prieš tave . . .
Tikiu kad užgimė kiti laikai
vajaunai Lenkijos . . .
Tikėk mumis — įrodysim —
Tavo valia bus išpildyta.

(nusilenkia ir sėdasi — seka kiti)

JONAS ŽIČKA
Pasveikintas būk, Valdove —
Esu ir pats aš sveikas,
ir tau sveikatos linkiu labiausiai.
Manieji — su manim drauge —
Linkėjimus tau siunčia . . .

(po jo įeina Timur Kutlugas)

TIMUR
Sveikas Didysai
Vytaute,
lenkiu galvą
ir kardo ašmenis po kojų tavo . . .

(po jo seka: Manvydas, Lengvenis, Čupurna, Hinča, Tarnovskis, Zaremba ir Sieščencas)

VYTAUTAS
Aš visus jus sveikinu.
Lauksime karaliaus.
Jam atvykus nei žodžio apie nieką . . .
Hinča, —susimildamas,
nepragysk gaidžiu . . .

(lenkai šypterėja)

Karaliui atvykus jūs daugiau
žinosite nei žinot.
Taip sutarėm su Karalium.
Ir taip turėjo būti,
nes karas šitas paini mįslė
ir iš kalno užduota ne vietoj
pragaištinga . . .
Išrišime ją šiandien —
Karaliaus tik tereikia . . .
(Vyksta tarpusavio kalbos. Staiga trimitas.)

VYTAUTAS
Tai Karalius su svita!
(Visi pasitempia. Vytautas eina pasitikti)
Sveiks, Karaliau —
Tavo nuolankūs tarnai
visi jau laukia . . .

JOGAILA
Atleiskite man —
Sukliudė mane šeima . . .
Nesivaržykite, tęskite
savo pokalbius rimtus —
Aš pasiklausysiu . . .

VYTAUTAS
Jei leisi? . . .

T. Styka — Sąjungininkų vyr. būstinė Žalgirio mūšio lauke

JOGAILA
Taip —
Kalbėk. Gudriausioji galva . . .

VYTAUTAS
Dėkoju aš už garbę
ir leistas paties Karaliaus,
jums sakau: —
dėmėkitės!
Mes buvome sutarę su Karalium
iš kalno — jau senai,
ne pilį griauti priešo,
bet jo dvarą —
Marienburgą!
Žinojom kad jų jėgos išsklaidytos,
tad tarėm: — smogiam tiesiai —
pačion širdin!
Žinoma susigriebė kryžiokai,
bet pervėlai jau, pasakyčiau,
nes mes laimėjom laiką
ir paslaptį išlaikėm kantriai . . .
Jie manė mes per Lietuvą ateisim,
o mes kaip matot čia. —
Priešas suklaidytas
nes priešo žemėj mes pirmi.
Tegul jie kenčia pašvaistes ir gaisrus.
Prikentė žemė Lietuvos!
Dabar jiems aišku —
jau viskas aišku,
kai mes prie Marienburgo mūrų . . .
Dar vienas šuolis —
didžiulis šuolis,
ir iš kryžiokų trupiniai . . .
Mūsų jau šiandieną čia
šimtinė tūkstančių, — kaip mūrų
Karaliaus Jogailos globoje.

JOGAILA
O Vytauto Didžiojo žinioje . . .

VYTAUTAS
Aš dėkoju tau, Karaliau . . .
Pagrinde aš ir mano vyrai,
Zindramas su savais,
o pagalba
iš Žičkos ir Timur Kutlugo.
Žygimantas Kaributaitis pribus,
žinau.

— — — — — — —

Tuoj pat išjosime ir aš jus pastatysiu į vietas.
Saviems pririškite šiaudų grįžtes prie rankovių,
kad atskirtumėt iš tolo —
Čia gali būti slapukų įvairiausių —
todėl slapta,
švenčiausiai slapta —

atpažinkite viens kitą.
Slaptažodį įduodu:
Vilnius — Krokuva!
Sekmės vyrai!
Savo vietose būsit auštant.
Budėkite per naktį sargybas išsistatę.
Išaušus mes išeinam atviron kovon
už laisvas
savas šalis!
Tikėkit man, kaip aš jums tikiu
ir pergalė, žinau,
neaplenks mūšyje mūsų . . .

BALSAI
Valio Vytautui!
Karaliui!
Mūsų Vadams!

JOGAILA
Aš melsiuosi už jus . . .

ZBIGNIEVAS
Gloria Patri et Filio, et
spiritui sancto . . .

Žalgiris. 1410 m. Liepos 14-tosios naktis.

Dainuotojas.
Vainius
Gedas } *sargybiniai*
Vytautas

DAINUOTOJAS
Ar vėjai pūtė
ar girios ūžė,
ar naujoj seklyčioj
staklelės dūzgė?. . .

Nei vėjai pūtė,
nei girios ūžė,
nei naujoj seklyčioj
staklelės dūzgė . . .

Verkė mergelė,
verkė jaunoji —
bernelį karan
leisdama . . .

VAINIUS
Nustoki! —
Širdį man graudenęs . . .
Snūstelk valandėlę
į meškos kailį įsisupęs,
kol mano akys nesimerkia . ..
. . . ir įtempęs aš ausis,
kaip kurtas dar budžiu . . .

— — — — — — — —

O žvarbi naktis —
raganiais ir laumėmis
patrakus!

— — — — — — —

Nustoki!
Ir taip jau širdį
jauną ėda . ..

GEDAS
Neužginsi! —
Jei dainiui posmas sodrus pinas .. .
Ir dalią savąją jis gieda ...
Prisigiedojo
kunigaikščiams ir didžiūnams —
girdamas nebūtus žygius
už duonos žiauberį, vargdienis . . .

VAINIUS
Tylėtum nekalbėjęs tuščio . . . . —
Dainių jis vargdieniu skaito,
Juokingas man esi, bičiuli!. . .

— — — — — — — —

Dainius tai dvasia — ne kūnas —
Tik tau pavidalu vargdienio
stojas.

GEDAS
Šimtai kaukų tą tavo šneką!. . .
Tu vis didžiūnus užtari,
kaip brolius,
kuriems karai
midus ir mergos rūpi. ..

— — — — — — — —

žaibai tik skelia . .. skelia .. .
o širdį drebulys kutena, —
lyg, rodos, vogt slapčiom
į sodus svetimus atėjęs būčiau .. .

— — — — — — — —

Man dedas, — aš toks susitepęs,
kad ir lietus
nuplauti nepajėgia . . .

Rankos .. . žiūrėki — rankos,
lyg sukrešusiu krauju
dar gličios . . .
Aš rodos, toks mažytis,
bet baisus, kaip žvėris tankumyne . . .
Ir piktas, įdūkusiai aš piktas —

net stebiuos patsai savim
Ir kartais apsičiypinėju,
lyg netikėdamas, kad tai aš esmi.
Sakyk, Vainiau, kalbėk —
Kokios laumės manyje susikraustė?!

VAINIUS
Baimė . . .

GEDAS
Baimė?!
Tu juokauji . . .
Argi aš bijoti ko galiu,
jei žinau, kad manęs visi vien bijo . . .

VAINIUS
Ar virpančio
epušės lapo, drauguž?

GEDAS
Nekalbėtum —
išmintingesnis būtum . . . .
O dabar plepi . . . plepi . . .
ir niekus!

— — — — — — — — —

Ach, prakeiktoji šlapdriba
ir vėjas tas patrakęs —
Kaukus ir žempučius
Į būrį susišaukęs
puotas kelia . . .

— — — — — — — —

Dalia! Kariaunos dalia!
Palikus viską,
dar širdį iš krūtinės
gyvam tau plėšia . . .
Už ką?

VAINIUS
Už laisvę . . . .

GEDAS
Argi aš nelaisvas?

VAINIUS
Striksi geniu marguoju,
pelnydams duoną
ir žvalgaisi į šalis,
nes tavęs tykoja šimtai
ir nudobti nori —
o tu tai vadini laisve?
Tave degina, svilina, kaip šerną,
pagrobę išveža tau viską. —
belaisvėn išsivaro —
O tau tai laisvė?

— — — — — — — — — —

Jei šiandien čia
ne tu ne aš,
jei ne Vytautas Didysis būtų čia,
kažin ar nespirgėtum,
kaip riebus šerno spirgas
begindamas pastogę,
žmoną ir vaikus? . . . .

GEDAS
Tu užtari . . . Tu užtari . . .

VAINIUS
Tave aš užtariu
ir visą didžiąją kariauną
Su jos vadu Vytautu Didžiuoju.

GEDAS
Taip, taip . . . žinau . . .
priskaityk visus didžiuosius
ir Lenkijos Karaliui
nusilenk — Jogailai iki žemės,
kuris, kaip bitinas, matyt prisisiurbęs,
galvą sijono klostėse prarado ...

Manai, kad Vytautas lenkias iki žemės —
Tos broliškos tautos galybe užsidegęs? —
Nebūk juokingas —
Vytautas prisimena, manding, gi dar
pašvinkusį pelėsiais rūsį Krokuvoj.
Jis tik šypsos — pasakyčiau,
tiesiai į akis Jogailai
atvaręs jų riterius į šį karą,
kad spėkas kryžuočių kiek pribloškus,
trenktų smūgiu į visą šarvuotąją
broliją
ir ties vartais Marienburgo
atsidurtų . . .
Sakysi neteisybė?
Tai juokis . . .
Bet nei aš nei kunigaikštis nesijuokia . . .
Tris kart daugiau gi šičia lenkų,
totorių ir gudų drauge nei mūsų,
bet mes jiems įsakom
Vado lūpom.
Ir jie tarnai —
paklusnūs, kaip avys piemenio botagui . . .
Tik tu stebėk.
Ir pamatysi,
kad mes čia viskas!

(Bus daugiau)

IŠTRAUKOS IŠ JONO DLUGOŠO ŽALGIRIO MŪŠIO APRAŠYMO

Cracovia MDCCCLXXVII
Johannis Dlugossii, seu Longini, Canonici Cracoviensis
Libri XII
Tomus IV
Libri XI-XII

Kanauninkas Jonas Dlugošas (1415-1480), lenkų istorikas-metraštininkas, žinias apie Žalgirio mūšį sėmė iš pačių jo dalyvių pasakojimų, iš savo tėvo ir vyskupo Zbignievo Olesnickio, kuriam jisai ilgus metus sekretoriavo, ir iš jau šiandien žuvusių dokumentų. Pačių lenkų istorikų teigimu Dlugošas neapkentė lietuvių ir jų požiūriu nebuvo objektyvus.

Savo dėstymą jis pradėda Jogailos įsakymu lenkų kariuomenei ruoštis žygiui prieš kryžiuočius ir apstatyti kariuomene sieną iš vengrų pusės. Eina pasiruošimai, samdomi patyrę čekų karių būriai. Derybos su kryžiuočiais dėl taikos išlaikymo tebetęsiamos.

1410 m. birželio 29 d. karalius su savo palyda ir visa kariuomene atvyko į Kozlovą prie Bzuros upės, kur pas jį atskubėjo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pasiuntiniai pranešdami, kad Vytautas "su savo Lietuva ir totoriais" jau ginkluoti stovi ties Narevu. Kitą dieną, pasiekus Vyslą augščiau Červinsko ties Kozienicais buvo paruoštas laivinis tiltas. Visa lenkų kariuomenė, su pabūklais, ginklais, gurguolėmis ir maisto atsargomis čia perėjo į dešinįjį Vyslos krantą. Tą pačią dieną atžygiavo ir Didysis Lietuvos Kunigaikštis Vytautas su savo kariuomene, kurios tarpe buvo 300 totorių su jų vadu. Jogaila, riterių ir kunigaikščių apsuptas, išėjo per pusę mylios[1] jo pasitikti ir pagarbiai jį pasveikinęs nusivedė į savo stovyklą. Tris dienas Jogaila su Vytautu čia stovėjo kol visa kariuomenė susirinko. Kai visi daliniai per Vyslą perėjo, tiltas buvo sugriautas ir nugabentas į Plocką[2] kad būtų laikomas paruoštas kariuomenės grįžimui. Lenkai, anot Dlugošo, apie Lietuvos kariuomenę kalbėjo, kad ji buvusi gausi ir galinga, gerai aprengta. Ėjo visokie pasiruošimai, buvo laikomos gausios pamaldos.

"Aleksandras, Didysis Lietuvos kunigaikštis tą dieną (liepos 5 d., vert. past.) **tvarkė savo kariuomenę, o padalinęs ją senu protėvių papročiu atskirais padaliniais ir vėliavomis, kiekvienoje vėliavoje, riterius, jojusius mažesniais arkliais arba nepakankamai ginkluotus, statė vidury, kad juos užstotų rinktiniai, turėję stambesnius žirgus ir geresnius ginklus, kariai. Tos vėliavos žygiavo suglaustomis gretomis, o kiekviena vėliava ėjo gan dideliame atstume nuo kitų. Pagaliau toms vėliavoms Aleksandras, Didysis Lietuvos kunigaikštis, išdalino 40 ženklų ....., liepdamas, kad kiekviena vėliava ir kiekvienas padalinys saugotų savo ženklą ir klausytų savo vadų įsakymų; Vladislovas gi, lenkų karalius, nuo kalnelio stebėjo visas kariuomenes, lenkų ir lietuvių ... šiame lauke impozantiškai judėjo lietuvių kariuomenė, traukdama tvarkingomis gretomis".**

Liepos 9-tą dieną abi kariuomenės peržengė Prūsų sieną. Kariams pradėjus plėšti priešo kraštą, Vytautas griežtai savuosius sudraudė. **"Vykdydami kunigaikščio Aleksandro įsakymą, kaltininkai** (buvo parinkti du kalčiausieji, vert. past.) **pastatė savo rankų darytas kartuves, paskui niekam jų nepakilojus, patys pasikėlė į viršų, galop patys sau ant kaklo uždėjo kilpas, pirmiau dar vienas ragino paskubėti antrąjį, kuris atrodė delsęs, kad kunigaikštis dar labiau neužsirūstintų. Tai įvyko visos kariuomenės akivaizdoje, visi buvo siaubo pagauti ir daugiau nė vienas iš karių nedrįso plėšti ..."**

Liepos 10 d. jungtinė kariuomenė sustojo ties Kauerniku, už Dreventies upės. Čia buvo sudaryta aštuonių vyrų karo taryba, kuriai vadovavo Vytautas. Dlugošas, nemėgęs Vytauto, labai miglotai kalba apie jo vadovavimą, betgi apie jį visdėlto šitaip išsireiškia: **"Kunigaikštis Aleksandras Vytautas, narsus ir sumanus vyras, veikdamas su septyniais minėtais tarėjais, klausinėdamas, tardamasis, o kartais pasišaukdamas vietas žinančius vadovus, iš anksto planavo, kurioje vietoje rytojaus dieną turėtų būti įrengtos stovyklos, kuriuo keliu kitą dieną turėtų judėti, kuriuo keliu patogiausiai ir tiesiausiai ji galėtų pereiti, kur pagaliau galima rasti vandenį žmonėms atsigerti ir arkliams pagirdyti, kur gauti reikalingą maistą ir kurą."** Jau kiek anksčiau lenkų kariuomenės vadovybę Jogaila pavedė Zindramui iš Moškovicų.

Dar vis tebėjo derybos su kryžiuočiais, kurie savo keliu skubiai ruošėsi karui. Prasidėjo ir nedidelio masto kariuomenių susidūrimai.

Liepos 14 d., paėmus Dombrovnos pilį, susijungę kariuomenės pasiekė lemiamų kautynių lauką. Čia, pasistatę palapines ramiai praleido naktį, pailsėjo žmonės ir arkliai. Tuo tarpu kryžiuočių stovyklose kariai visai negavo miegoti, nes viesulas išvartaliojo jų palapines.

Antradienį, liepos 15 d., Jogaila nutarė prieš aušrą išklausyti mišių, bet dėl smarkaus vėjo negalima buvo greit pastatyti palapinių koplyčiai. Naktį smarkiai palijo, buvo audra su perkūnija ir žaibas. Vytautui patarus kariuomenė pajudėjo iš vietos, o paėjusi apie dvi mylias, iš kur galima buvo matyti aplink degančius kaimus, sustojo Tanenbergo ir Grunvaldo laukuose. Čia buvo suruošta karo stovykla. Koplyčiai palapinė buvo pastatyta ant kalvelės prie Lubno ežero, kad per tą laiką, kada kariuomenė tvarkysis savo pozicijose, galima būtų išklausyti prieš mūšį pamaldas. Jau ir Prūsų magistras Ulrikas von Jungingenas atžygiavo prie Grunvaldo kaimo.

"Kai karalius Vladislovas buvo užimtas malda ir klausėsi šv. mišių, karališkoji kariuomenė Zindramo iš Moškovicų vadovybėje, o lietuviškoji — Vytauto, tvarkingai surikiuota su vėliavomis nuostabiu greitumu susitvarkė ir ginkluotos stojo prieš priešininką: lenkai kairiajame sparne, o lietuviai sustojo dešiniajame."

Toliau seka 50-ties lenkų vėliavų ir jų vadovų aprašymas. "Penkiasdešimt pirmoji vėliava buvo Žygimanto Kaributaičio, Lietuvos kunigaikščio, kurio ženklas buco šarvuotas vyras ant žirgo.[3] "Buvo be to, Aleksandro Vytauto, Didžiojo Lietuvos kunigaikščio, kariuomenėje keturiasdešimt vėliavų, kurioms priklausė lietuvių, rusų, žemaičių ir totorių kariai. Mažiau gausios buvo jų eilės, ne taip gerai ginkluotos, kaip lenkų, taip pat lietuvių arkliai neprilygo lenkiškiesiems. Ženklai ant tų vėliavų buvo beveik visi vienodi, kiekvienoje buvo atvaizduotas ginkluotas vyras ant balto, kartais ant juodo ar maišyto plauko, žirgo su pakeltu rankoje kardu raudoname dugne. Tiktai dešimt veliavų turėjo kitokius ir nuo anų trisdešimties besiskiriančius ženklus, kuriais Vytautas, turėdamas daug žirgų, jas žymėjo. Tie ženklai buvo tokie, kad jų žodžiais negalima aprašyti.[4] Kai kurios vėliavos turėjo Lietuvos žemių pavadinimus, kaip: Trakų, Vilniaus, Gardino, Kauno, Lydos, Medininkų, Smolensko, Polocko, Vitebsko, Kievo, Pinsko, Naugardo, Brastos, Volkovisko, Drohičino, Melniko, Kremeneco, Starodubo ir kt. Kitos gi buvo vadinamos lietuvių kunigaikščių vardais."

Toliau seka 51-os kryžiuočių vėliavų aprašymas. Tarp ordino sąjungininkų buvo ir Štetino kunigaikštis Kazimieras, Aldonos Gediminaitės anūkas. Liepos 15 d., prieš pat kautynes, čekų samdiniai buvo norėję pasitraukti, bet perkalbėti stojo vėl į eiles. Jogaila jau buvo beužsidedąs šalmą ir ruošėsi vykti į mūšį, kai iš priešo kariuomenės atvyko du pasiuntiniai, kurie tuoj buvo atvesti pas karalių. Tik savo asmens sargybos apsuptas (Vytautas nedalyvavo, nes buvo užimtas pasiruošimais mūšiui), Jogaila išklausė išdidžiųjų pasiuntinių žodžių: "Didysis Prūsijos magistras siunčia tau ir tavo broliui (jie nutylėjo Vytauto vardą ir titulą)[5] per mus čia esančius heroldus šiuos du kardus, kad tau padėtų būsimoje kovoje, kad su šia pagalba ir su savo kariuomene ne taip delsdamas ir su didesne drąsa negu dabar rodai, žengtum į mūšį, taip pat, kad nesislapstytum šiuose miškeliuose ir krūmokšliuose, bet išeitum į kovą atvirame lauke..." Jogaila paėmė tuodu kardu be makščių ir atsakė, kad nors turi pakankamai ginklų, šiuos kardus priima, kad jie padėtų jo teisingąjį reikalą ginti. Pasiuntiniams išėjus, jau anksčiau apsivilkęs puikiais šarvai jis užsidėjo šalmą, dar pasimeldęs užšoko ant risto ugningo bėro žirgo, valako, iš tūkstančio išrinkto ir liepė trimituoti ženklą mūšiui pradėti. Jau anksčiau buvo nutarta, kad kautynių metu karalius laikysis nuošalioje vietoje vien tik su mažąja valstybine vėliava, kad jo buvimo vietos nežinotų nei priešai, nei savieji; karaliaus sargyboje buvo 60 raitelių būrys. "Žymiausi jų tarpe riteriai buvo Ziemovitas jaunesnysis, Mozūrų kunigaikštis, karaliaus seserėnas, Feduška ar Teodoras,[6] Lietuvos kunigaikštis, kuris su savim turėjo geroką žmonių būrį, Žygimantas Kaributaitis, Lietuvos kunigaikštis, abu karaliaus brolių sūnūs, trys svarbiausi iš jo šeimos kunigaikščiai." Be to buvo keli lenkų ir čekų riteriai:

"Aleksandras Vytautas, Didysis Lietuvos kunigaikštis, pavedęs savo galvą ir kūną vien Dievo globai, skraidė visur tarp lenkų ir lietuvių kariuomenių dažnai keitęs žirgus ir negausia palyda apsuptas, lūžtančias lietuvių kariuomenės gretas ir kovą palaikydavo, stipriai šaukė stengdamasis savuosius sustabdyti nuo bėgimo.

SUSITIKIMAS IR BAISUS MŪŠIS TARP LENKŲ IR KRYŽIUOČIŲ

"Kai trimitai davė ženklą mūšiui, visa karaliaus kariuomenė garsiai užtraukė tautinę giesmę "Boga Rodzica, o paskui su pakeltomis jietimis pasileido į mūšį, o Lietuvos kariuomenė, kunigaikščiui Aleksandrui, kuris nekantravo dėl delsimo, įsakius, pirmoji puolė. Jau Mikalojus, Lenkijos karalystės pakancleris, apleidęs karalių, kartu su kunigais ir raštininkais buvo beeinąs į karaliaus stovyklą. (Jogaila jiems liepė pasišalinti toliau nuo mūšio lauko, vert. pastaba), kai vienas iš raštininkų jį sustabdė, kalbindamas, kad lūktertų ir stebėtų taip galingų kariuomenių susidūrimą, nes esą tai retas reginys, kurio gal daugiau niekad akys negaus pamatyti. Pakancleris, tų žodžių paveiktas, susidomėjęs nukreipė akis į prasidedantį mūšį. Tuo pat laiku abi kariuomenės, kaip paprastai prieš mūšį, garsiai šaukdamos, susirėmė slėny, kuris jas skyrė. Kryžiuočiai du kartu iššovė iš patrankų, stipriu puolimu veltui bandė sustabdyti ir sumaišyti lenkų eiles, nesgi prūsų kariuomenė garsiau šaukdama ir iš augštesnės kalvos nusileidusi puolė į kovą. Susitikimo vietoje buvo šeši augšti ąžuolai, į kuriuos įsilipo daug žmonių (nežinia, ar iš karaliaus, ar kryžiuočių kariuomenės), kurie norėjo iš augščiau stebėti pirmąjį kariuomenių susidūrimą ir jų pasisekimą. Pakilo toks didelis triukšmas ir bildesys iš abiejų pusių kertant jietimis ir kardams, traškant susiduriančiųjų šarvams, kad jį galima buvo girdėti už keletos mylių. Priešams viens kitą spaudžiant, dužo braškėdami ginklai, smūgiai taikė tiesiai į veidus; kovos sumišime ir triukšme sunku buvo atskirti narsiuosius nuo bailiųjų, stipriuosius nuo silpnųjų, visi virto viena minia. Ir iš vietos niekas nesitraukė, nė venas kitam vietos neužleido, kol priešas, nuverstas nuo žirgo ar nukautas, praleido nugalėtoją. Kai jau jietys buvo sulaužytos, abiejų pusių eilės ir ginklai taip vieni į kitus įsirėžė, kad jau tik durklais kovėsi, triukšmas buvo sukeltas toks, lyg tai būtų kalvėje kūjais daužoma; raiteliai, besikaujančių minios suspausti, vien kardais kapojo ir čia jau tik jėga, tik asmens narsumas svėrė.

LIETUVIAI APSISUKĘ BĖGA IKI PAT LIETUVOS

"Mūšiui prasidėjus abi kariuomenės kovėsi beveik ištisą valandą lygiu pasisekimu, o kai nė viena nenusileido kitai narsiai siekdamos laimėjimo, sunku buvo numatyti į kurią pusę nusvirs svarstyklės ir kas galop paims viršų. Kryžiuočiai, pastebėję, kad kairiajame sparne, kur buvo lenkų kariuomenė, jiems ėjosi sunkiai ir kova darėsi pavojinga, nes jau pirmosios eilės krito, nukreipė ginklą į dešinįjį sparną, susidedantį iš lietuvių, kurie, turėdami ne taip tankias eiles ir silpnesnius arklius bei šarvuotę, atrodė lengviau įveikiami; jie tikėjosi, kad šiuos atrėmę, lengviau lenkus apgalės. Betgi jų ketinimai nevisai pasisekė. Kovai su lietuviais, rusais ir totoriais užvirus, lietuvių pulkai, negalėdami atlaikyti priešo spaudimo ėmė svyruoti ir kiek užleido priešui lauko; tad kryžiuočiai juos dar drąsiau smogė, o spausdami vis stipriau, privertė juos bėgti nepaisant Aleksandro, Didžiojo Lietuvos kunigaikščio, pastangų bėgančiuosius sulaikyti kai jis didžiu balsu šaukė ir negailėjo jiems smūgių; tasai sumišimas patraukė paskui save ir daugybę

lenkų, kurie ten pat kovėsi. Besivydamas bėgančiuosius priešas pasileido per daugelį mylių, kapojo juos ir ėmė į nelaisvę manydamasjau galutinai esąs laimėjęs. Bėglius gi toks siaubas buvo pagavęs, kad kai kurie atsidūrė net Lietuvoje ir paleido gandą esą karalius Vladislovas ir Aleksandras, Didysis Lietuvos kunigaikštis žuvę, o jų kariuomenės visai sunaikintos. Šiame mūšyje vieni tik Smolensko kariai, tvirtai laikydamiesi prie savo trijų vėliavų, atkakliai kovėsi ir vieni nepabėgo, užtai nusipelnė garbės, o nors po vienu ženklu didesnė karių dalis krito, o viena vėliava buvo net žemėn numesta, dvi likusios, narsiai, kaip dera riteriams, kovodamos, iš mūšio išėjo laimėtojomis ir paskui susijungė su lenkų kariuomene. Tiktai tie trys Aleksandro Vytauto daliniai pasiekė garbės ir jų kariai žuvo herojų mirtimi;[7] likusieji gi lietuviai, apleidę kovoje lenkus, priešo sekami, pabėgo. Aleksandras Vytautas, Didysis Lietuvos kunigaikštis, susirūpinęs tuo savųjų pabėgimu, bijodamas, kad jų nesekmė neatimtų lenkams drąsos, siuntinėjo pas karalių vieną pasiuntinį paskui kitą, kad nedelstų; pagaliau patsai, nepaisydamas daugelio atkalbinėjimų, atskubėjo pas jį ir maldavo karalių, kad jis išeitų į mūšį ir savo dalyvavimu suteiktų drąsos ir ryžtingumo kariams."

Tuo pat laiku iš kovos lauko pasitraukė ir viena karališkoji Šv. Jurgio vėliava, kurioje kovojo vien čekai ir moravai samdiniai. Tik pakanclerio perkalbėti jie grįžo į mūšį, o jų vadas Jonas Sarnovskis, netekęs garbės, liko pasmerktas.

"VĖLIAVĄ, KRITUSIĄ ŽEMĖN STAIGA PRIEŠUI PUOLUS, LENKAI PAKELIA, PRŪSAI, GRĮŽĘ IŠ VIJIMOSI PASKUI LIETUVIUS IŠ NAUJO PRADEDA MŪŠĮ, VIENĄ IŠ JŲ, KURIS VISA JĖGA BUVO PUOLĘS KARALIŲ, BEGINKLIS ZBIGNIEVAS OLESNICKIS, KARALIAUS RAŠTININKAS, NUDOBIA.

"Lietuviams pabėgus, kai dulkes, kuriose besikaujantieji vienas kito atpažinti negalėjo ir kurias kaip tik lengvas lietus palijęs priplakė, tarp lenkų ir prūsų kariuomenių įvairiose vietose prasidėjo karštas ir atkaklus mūšis. Kryžiuočiai, siekdami laimėjimo, taip smarkiai puolė, kad įvykusiame sąmyšy krito žemėn didžioji lenkų karaliaus Vladislovo vėliava su balto erelio ženklu, kurią nešė Krokuvos vėliavininkas herbo Polkoza, bajoras Martynas iš Vrocimavičių, betgi stipresnieji ir kovose patyrę riteriai, kurie prie to ženklo priklausė, tatai pastebėję, tučtuojau jį pakėlė ir nunešė kur reikėjo. Jeigu ne drąsa tų narsiųjų vyrų, kurie ją savo kūnais ir ginklu apgynė, tikriausiai ji būtų žuvusi. Lenkų kariai, norėdami nuplauti nuo savęs tą įžeidimą, visu smarkumu puolė priešą ir visus tuos dalinius, su kuriais kovojo, sumušė, išblaškė ir nugalėjo. Tuo tarpu grįžo kryžiuočiai, kurie vijosi lietuvius ir rusinus, ir kurie dideliu linksmumu ir triumfu vedėsi belaisvių būrius.[8] Betgi pastebėję, kad čia jiems nesiseka, pametė belaisvius ir gurguoles ir skubiai šoko į mūšį paremti savuosius, kurie jau tik silpnai priešinosi. Naujai paspirčiai atvykus, užvirė dar atkaklesnės kautynės, krito lavonai. Kryžiuočiai, susimaišę ir pametę tvarką, bei vadus, patyrę didelių nuostolių, jau atrodė linkę bėgti, tik čekų[9] ir vokiečių riteriai daugely vietų silpnėjančius kryžiuočius parėmė ir palaikė kovą. Kietoms kautynėms tarp abiejų kariuomenių tebevykstant, Vladislovas, lenkų karalius, stovėjo ir stebėjo narsius savųjų žygius, pasitikėdamas Dievo Apvaizda tyliai laukė galutinio priešo sutriuškinimo, matydamas jį jau daugelyje vietų palūžusį ir bėgantį. Tuo tarpu išėjo į kovą šešiolika priešo kohortų su tiek pat ženklų, naujų ir nepaliestų, kurios dar nebuvo kautis bandę, dalis jų, pakrypusios į tą pusę, kur stovėjo Lenkijos karalius tik su savo asmens sargyba, leidosi su atstatytomis jietimis tiesiai ant jo. Karalius, manydamas, kad priešas pastebėjęs prie jo tik mažą riterių būrelį, tiesiai jį puola, pasijuto esąs dideliame pavojuje ir pasiuntė Zbignievą Olesnickį, savo sekretorių, pas savo gimines, (originale — gentes, tas gali reikšti savųjų kariuomenę), kurie po jo kiemo vėliava netoliese stovėjo, su įsakymu kuo skubiausiai atvykti ir apsaugoti karaliaus galvą nuo gręsiančio pavojaus, nes jeigu jie kuoskubiausiai neatbėgtų, jis gali žūtį. Toji vėliava gi jau buvo pasiruošus susiremti su priešu. Karališkasis riteris Miklaojus Kielbasa, herbo Nalenč, vienas iš priešvėliavininkų[10] (unus ex antesignanis), pakėlęs kardą prieš karaliaus pasiuntinį Zbignievą, raštininką, ėmė jį koneveikdamas šaukti, kad pasitrauktų: argi nematai, beproti, tarė, kad priešas mus puola, argi tu norėtum, kad apleidę kovą, skubėtume karaliaus ginti? Tai būtų tas pats, kas pabėgti iš kovos linijos ir atsigręžus nuo priešo duoti save sumušti, pačius save ir karalių įkišti į tikrą pavojų. Tu įtikinėjimų paveiktas Zbignievas Olesnickis, išstumtas iš karaliaus kiemo vėliavos į kurios vidurį jisai buvo patekęs, pargrįžo, o tuo tarpu karaliaus giminės (gentes) su priešu susirėmė ir parvertė net jų stipriausias eiles. Zbignievas iš Olesnicos, sugrįžes pas karalių, pranešė: visi kariai užimti mūšiu su priešu ir kovodami ar besiruošdami kautis jokio patarimo ar įsakymo priimti negali. Pas kitas gi vėliavas, kurios kaip tik šiuo laiku su priešu kaujasi, jis ir nebandęs eiti, sakė Zbignievas, nes tokioje maišaty ir tokiame triukšme nei kalbinimo nei įsakymo niekas nepaklausytų. Tad mažąją karaliaus vėliavėlę su baltu ereliu raudoname dugne, kuri buvo nešiojama prieš karalių, atsargumo dėliai, kad neišdavus, kur karalius yra, asmens sargyba įsakė nuleisti, riteriai gi apsupo karalių arkliais ir savo kūnais, idant jisai liktų priešo nepastebėtas. Karalius Vladislovas karštai norėjo pats pulti į kovą, ir, įspaudęs žirgui į šonus pentinus, ketino mestis į tankiausias priešo eiles, ir vos jo sargyba sugebėjo jį sulaikyti. Čekas Šolava, vienas iš asmens sargybinių, stipriai stvėrė į ranką karaliaus žirgo žąslus, kad jis negalėtų žengti, bet karalius nekantraudamas jam lengvai sudavė savo ragotinės galu ir prašėsi leidžiamas į mūšį; ir tiktai kai visi sargybiniai vieningai pareiškė, kad verčiau jie patys viskam bus pasiryžę, bet to neleis, davėsi perkalbamas. Tuo tarpu atbėgo riteris iš prūsų kariuomenės, vokietis, vardu Dipoldas Kikericas iš Dieber, lužičėnas, aukso diržu, baltu vokišku švarku, kuris lenkiškai vadinamas jakka,[11] visas šarvuotas, didesnėsės Prūsų vėliavos karys, prie minėtųjų šešiolikos priklausiusios, paleidęs savo bėrą žirgą, pasiekė vietą, kur karalius stovėjo ir mojuodamas jietimi, akivaizdoje visos priešo kariuomenės, kuri sudaryta iš šešiolikos minėtų vėliavų ir kurios visos akys buvo į tą reginį nukreiptos, taikė tiesiai į karalių.

(Bus daugiau)

RAMOVĖNŲ PAREIGA KARIUI

Dvasinių gėrybių taip maža teturime, kad kartais pasijuntame tikrai svetimoje aplinkumoje. Svetimo krašto papročiai, ištaigingas gyvenimas, visus mus nusuka kita kryptimi ir daugelis pradedame dvejoti apie savo tikrąjį kelią. Dvasinio peno tegalime semtis iš savosios spaudos. Spauda gerokai surūšiuota ir rašo įvairiais klausimais. Apstu spaudos kuri užsiima destruktyviu darbu, viską kas lietuviška peikia, pajuokia, kritikuoja. Iškreiptai aprašomi mūsų buvę valdininkai, viršininkai, uniformuoti ar be uniformos pareigūnai, dideli ar maži darbininkai. Bet labai didelė dalis spaudos yra patriotinė, miela širdžiai ir jausmams, daug ką pamoko ir tikrai tiesia ateičiai gaires. Paėmus tas abi priešingas spaudos kryptis mes turime pasirinkti sau tinkamiausią ir ją puoselėti.

Mano uždavinys, šio trumpo straipsnelio skiltyse, pažvelgti į ramovėnų turimą spaudą ir jos palaikymą. Mes skaitome visą lietuvišką spaudą ir pasiimame tai kas mums geriausia ir naudingiausia. Tačiau artimiausias ir tinkamiausias žurnalas mums yra mūsų KARYS. KARYS, pastaruoju laiku paėmęs tinkamą kryptį, duoda daug naudingų žinių, yra patrauklus ir įdomus. Tasai mūsų karių ir šaulių organas turėtų visus be išimties ir lankyti. Žvilgtelėkime į 2 svarbius momentus:

1. Ar visi KARĮ skaitome (prenumeruojame?

2. Ar tinkamai jį paremiame?

1. Apie KARIO skaitymą tikrų duomenų neturiu, tik žinau iš savo skyriaus narių, kad nevisi jį skaito, netik kad neskaito, bet ir neprenumeruoja. Gal būt mažos išimtys taisyklės ir nesudaro, bet leidėjams sudaro didelę sprangą ir todėl dažnai randame nusiskundimų ar kreipimųsų į ramovėnus; — rinkite prenumeratas, visi prenumeruokitės KARĮ, sudarykite gausingesnę žurnalo šeimą ir mes jus geriau patenkinsime, KARYS išeis įdomesnis ir patieks daugiau žinių. Skyriuose tur būt visur yra KARIO atstovas. Jis turėtų apklausinėti visus narius kas užsisakęs KARĮ ir kas ne? Manau, kad šis reikalas šlubuoja ir vistik yra ketinama ką nors daryti, padidinti prenumeratorių skaičių. Manyčiau, kad ir šiuo atveju atstovus nereikėtų kaltinti — jei narys norės ir turės geros valios užsisakyti žurnalą tai jam nereikės nei atstovo jieškoti. KARIO užsisakymas ir jo skaitymas, sakyčiau, lyg tai būtų ramovėno garbės reikalas. Koks gi aš ramovėnas jei neturiu KARIO ir jo neskaitau, lygiai taip pat, kad nemokėčiau nario mokesčio.

Norėdami savosios spaudos, tokios spaudos kuri būtų įdomi ir naudinga rašykime Redakcijai savo pageidavimus. Ji duos viską, išpildys mūsų reikalavimus, bet kartu ir užsiprenumeruokime, skaitykime, diskutuokime ir taip, bendromis jėgomis, bei sumanymais, laikraštį pakelsime į dar augštesnį lygį.

Negalime žiūrėti, abejingai į savo organą. Nesakyčiau, kad dabartinio meto naujakurys neišgalėtų tų pareigų atlikti. Reikia tik gerai pagalvoti, persvarstyti gaunamą spaudą ir radus trūkumą, tuč tuojaus užsisakyti KARĮ. Padidinkime KARIO prenumeratorių skaičių bent 1000, tuojaus pajusime jo pagerėjusį pulsą, Redakcijos džiaugsmą, o mūsų pačių atliktą pareigą ir pasitenkinimą.

2. Antras klausimas, ar tinkamai paremiame KARĮ? KARIO prenumeratos pakėlimas jau žymiai žurnalą paremtų ir finansiniai sustiprintų. Tačiau šiandieninė būklė rodo, kad vis dar trūkumų būtų. Jei tik KARYS nori ką nors daugiau atspausdinti ar padidintą numerį išleisti tuojaus atsiranda trūkumas—stoka lėšų. Pvz., šiais metais, sąryšyje su Žalgirio mūšio sukaktimi, KARYS labai nusiskundė, kad trūksta lėšų. Tuo reikalu C. Valdyba net aplinkraščiu ragino visus ramovėnus paremti.

Man kaip Clevelandiečiui norėtųsi siūlyti visiems skyriams pasekti mūsų pavyzdžiu. Clevelando skyrius įsivedė tradiciją kas met KARĮ gausesne auka paremti. Kas met, tam reikalui, skyrius rengia tradicinę KARIO gegužinę ir pelną skiria žurnalui. Jau eilė metų, skyrius siunčia ne mažiau po 200 dolerių kas met. Šiais metais ši auka bus dar didesnė, nes pasitaikė gegužinės diena labai graži ir susilaukta gražios, mylinčios KARĮ publikos. Todėl drįstu savo skyriaus receptą siūlyti ir kitiems skyriams. Nesunku vieną kartą per metus surasti vieną dieną ir ją pašvęsti savo spaudos parėmimui. Man esant nuošaliau, ir stebint Clevelando skyriaus veiklą, tenka pasakyti kad tokia tradicija, surengti KARIUI gegužinę yra labai maloni ir nesunkiai įvykdoma. Kas metai, skyriaus valdybos būna labiausiai susirūpinusios — kokia bus diena, kiek bus publikos ir kiek gausime pelno? Valdybos pareigūnai tiesiog išgyvena tą pasiruošimo savaitę ir, jei pasiseka gerai, džiaugiasi laimėjimu. Skaitau gražus pavyzdys ir tikrai maloni pareiga.

Jei tai būtų daroma visų skyrių, Redakcija gautų žymią paramą ir žurnalas jokių trūkumų neturėtų. Dabar Redakcija gyvena nedateklyje, negali pilnai savo veiklos išvystyti, pareigūnai menkai atlyginami, dirba daugiau iš pamėgimo ir pasišventimo. Daug netenka aiškinti, daug nereikia įrodymų, visi gerai žinome savosios spaudos trūkumų ir turime juos pašalinti. Sekant KARIO puslapius pastebiu aukas: 10 dol. 5 dol., 2 dol., 1 dol. Viskas tas gerai ir naudinga, už tai manau Redakcija yra dėkinga, bet tas klausimo neišsprendžia ir trūkimas vis dar palieka.

Skyrių valdybos rimtai pagalvokite ir atkreipkite dėmesį bent į šiuos 2 pagrindinius dalykus, kaip paremti KARĮ.

Visomis išgalėmis raginkime savo narius užsiprenumeruoti KARĮ ir stambesne viso skyriaus auka paremkime savo žurnalą, surengiant gegužinę ar tinkamo lygio pobūvį. Mes ramovėnai tai daug nepajusime, bet mūsų mylimas KARYS labai smarkiai paaugs, Redakcija apsidžiaugs ir visi būsime širdyje ramūs, padarę didelį, gerą ir naudingą darbą, o svarbiausia, atlikę savo pareigą.

Ramovėnas.

PADĖKA

KARYS gavo stiprią paramą iš L. V. S. RAMOVĖS Clevelando skyriaus, kuris gegužinės pelną — 300 dol., paskyrė žurnalui.

KARYS nuoširdžiai dėkoja ir tikisi, jog turėdamas tokius rėmėjus kaip Clevelandiečius, galės dar ilgai žygiuoti.

Redaguoja
V. A. Mantautas,
38 Sawtell Ave.,
Brockton 39,
Mass.

TREMTIES TRIMITAS

PENKI METAI CHICAGOS ŠAULIŲ KUOPELEI

Chicagos DLK Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopos Meno Kuopelei šių metų gegužės mėn. sueina penkeri metai. Kuopelė pradėjo organizuotis 1955 m. gegužės mėn. Jos pirmasis ir ketvirtasis vadovas buvo š. Vl. Išganaitis, antrasis — aktorius St. Pilka, trečiasis — š. kpt. V. Abramikas, ir dabartinis — š. J. Petrauskas, su pavaduotoju V. Lazausku. Pirmąja režisore buvo E. Olšauskienė; dabartinis režisorius yra aktorius A. Brinka. Pirmuoju Kuopelės administratorium buvo J. Pakalka, antruoju yra Z. Urbonas su padėjėju P. Tomkevičium. Tautinių šokių vadovais — mokytojais buvo: keturis kartus, su pertraukomis, K. Ulevičius, po vieną kartą Lazauskaitė, N. Šapalaitė-Motijūnienė, J. Perkūnas ir P. Zapolis; šiuo metu tautinių šokių vadovas yra J. Ulevičius. Kuopelės kasininkai: pirmoji kasininkė O. Brinaitė-Dunaitienė, ir dabartinė — L. Zabukaitė. Pirmuoju seniūnu buvo Z. Urbonas: dabartinis seniūnas — G. Atkočaitytė.

Kuopelė turėjo 15 parengimų su vaidinimais Chicagoje ir 8 už Chicagos ribų; iš viso turėjo 23 spektaklius. Tautinių šokių grupė turėjo 15 pasirodymų Chicagoje ir 7 už Chicagos ribų — viso 22 pasirodymus. Tuo būdu, bendras spektaklių ir pasirodymų skaičius per penkeris metus siekia 45 — atseit, nebedaug betrūksta iki penkiasdešimt. Šie skaičiai patys kalba apie Kuopelės veiklą.

Meno Kuopelės nariai, kaip ir visi kiti, turi savo tiesiogines pareigas ir iš darbo grįžta pavargę. Jiems dažnai dėl tautinių, kultūrinių reikalų tenka atsisakyti malonaus poilsio bei užmiršti asmeniškus reikalus. Tiems nariams, kurie dalyvauja ir vaidintojų, ir šokėjų grupėse beveik visi savaitės vakarai užimti repeticijomis.

Kuopelės režisorius aktorius A. Brinka su dideliu idealizmu ir pasišventimu, neimdamas jokio atlyginimo, dirba su šauliškuoju jaunimu. Jo darbo vaisiai, kaip matosi iš mūsų spaudos, pastebimi ir įvertinami ne tik šaulių, bet ir plačios visuomenės tarpe, kur tik vaidintojų grupė turėjo progos pasirodyti.

Šio gražaus šauliškojo jaunimo pastangos buvo įvertintos ir Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vaodovybės, nemažą skaičių Kuopelės narių apdovanojant šaulių garbės ženklais.

Praėjusių penkerių metų bėgyje Kuopelėje įvyko daug pasikeitimų. Keitėsi Kuopelės vadovybė, keitėsi ir Kuopelės sudėtis. Dalis narių iš Kuopelės išėjo, ir jų vieton atėjo dirbti nauji. Tačiau pats Kuopelės branduolys nesikeitė nuo pat Kuopelės įsikūrimo; kaip kokia nepalaužiama jauna ir entuziastiška lietuviška gvardija jis visą laiką stovi Kuopelės pirmose gretose.

Geriausios sėkmės, Mielas Jaunime, ateinančiuose kūrybos ir darbo metuose!

VL. I.

RED. PASTABA: Prie šio straipsnio TREMTIES TRIMITAS jungia savo nuoširdžiausius linkėjimus Meno Kuopelei, jos vadovybei ir visiems nariams ir narėms bei rėmėjams. Tokia pati graži šauliška kūrybos ir darbo nuotaika telydi Kuopelę visuomet. Ilgiausių metų!

— — — —

P A D Ė K A

Chicagos DLK Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopai už $55.00 auką nuoširdžiai dėkoja.

TREMTIES TRIMITAS

Scena iš Chicagos Šaulių suvaidinto "Jaunystės Eleksyro": K. Rožėnienė ir N. Micius. Nuotr. š. A. Rožėno

Redaguoja K. Kodatienė, 16228 Haviland Beach Linden, Mich.

LIETUVIŲ LIAUDIES DAINOS

Vai tu sakal, sakalėli,
Tu augštai lakioji.
Vai tu sakal, paukštužėli
Naujienas nešioji.
Tu nulėk už jūrių marių,
Už augštų kalnelių,
Tu ten rasi linksmą šalį
Lietuvos žemelę.

Lietuva yra vadinama dainų šalis. Tur būt nėra kitos tokios tautos pasaulyje, kuri taip mylėtų dainą ir tiek daug būtų jų sukūrusi, kaip lietuviu tauta. Lietuvio siela neatskiriamai suaugusi su daina. Dainuodamas jis guldavo, dainuodamas keldavo. Su daina pradėdavo darbą, su daina jį baigdavo. Ir anais laimingais laisvos Lietuvos laikais tiek kaimuose, tiek ir miesteliuose visur skambėjo gražios, melodingos lietuviškos dainos. O kokios jos mielos ir artimos lietuvio sielai! Gal dėl to, kad jas sukūrė ne poetai ir ne dainiai, o pati liaudis, savo širdį ir jausmus į jas įliedama. Ir taip jos iš lūpų į lūpas iš kartos į kartą pereidamos užsiliko iki mūsų laikų.

Šiose dainose tartum veidrodyje atsispindi gyva visada jauna, nesenstanti lietuvių tautos dvasia. *Iš dainų mes matome, kaip senovėje lietuviai mylėjo savo tėvynę, kaip gynė jos garbę ir kaip sielojosi jos reikalais. Tėvynės reikalus jie statė augščiau visų kitų.* Iš dainų taip pat matome, kaip skaudžiai lietuvis išgyveno caro priespaudos laikus, o taip pat kaip augštai seniau lietuvių tautoje stovėjo dorovinis jausmas. Panagrinėkime, kad ir šios paprastos dainelės žodžius:

Laikas sese, tau
Į darželį jau.
Jau pavasaris atvyko
Žemėj pašalo neliko
Tik greičiau, greičiau!
Lyseles daryk,
Rūteles sodyk,
Kad išaugtų, išbujotų
Žiemą vasarą žaliuotų,
Viešaties prašyk!
O kai ims žaliuot,
Lapai garbanuot —
Vasarėlę, o ne kartą
Širdį liudną ar nubartų
Rūtelė ramins.
O kai pražydės,
Lapai geltonės
Ateis mielas rudenėlis
Jaunas, doras bernužėlis
Pas tave atjos.

Įsigilinę į šios dainelės žodžius matome, kad artėjant pavasariui, kuris Lietuvoje nepaprastai gražus, prasidėdavo ir lietuvaičių rūpesčiai. Palangėje esamojo darželio gražus sutvarkymas lietuvaitei buvo labai svarbus, čia ji savo visą jautrią sielą sudėdavo. Darželiu ji didžiuodavosi, jį mylėjo. *Kiekvienoje gėlelėje, kiekviename žiedelyje ji įžvelgdavo Augščiausiojo Tvėrėjo galią, jį pamaldžiai garbino, jam dėkojo, maldavo jo pagalbos savo reikaluose.*

Didžiam sielvartui užėjus, kada lietuvaitė ko ilgėjosi, ar kentėjo ji bėgdavo ne kitur, bet į savo numylėtą, savo rankomis išravėtą gražiai sutvarkytą darželį. Čia ji kalbėdavosi su gėlėmis ir joms išpasakodavo savo rūpestį, išliedavo savo sielos skausmą. Čia ji rasdavo ir savo širdžiai paguodą. Rudeniui atėjus ji laukdavo to išsvajoto sapnuose išsapnuoto jauno berneliio artojėlio ant bėro žirgelio pas ją atjojant. Ne turtuolio ji ilgėjosi, laukė, ne kokio herojaus, bet jauno, doro, nes tik tokį savo svajonėse matė, tokio ilgėjosi ir už tokio ištekėti norėjo.

Šaulė

(bus daugiau)

Toronto Putvio Šaulių Kuopos nariai įsipareigojo rinkti lietuvių liaudies dainas, kad jos kartu su miršt̃ančiais senesnės kartos atstovais nenueitų į kapus, bet ilgai išliktų mūsų tarpe.

Visos Toronto Putvio Šaulių Kuopos šaulės moterys, kaip visai neuždirbančios arba žymiai mažiau už vyrus, o aktyviai prie kuopos darbo prisidedančios, brolių šaulių nutarimu atleistos nuo nario mokesčio mokėjimo.

Red. Sektini pavyzdžiai.

PASLAPTINGAS KALNAS

Vasario mėn. pabaigoje amerikiečių žurnale Time buvo rašoma apie tai kaip pereitų metų vieną lapkričio mėn. naktį į North Eay, Ont. dienraščio Nugget duris pasibeldė du gerai apsirengę vyrai. Laikraščio platinimo vedėjas, dirbęs tą naktį redakcijoje, įsileido tuos du vyrus, kurie labai mandagiai, tačiau šlubuojančia anglų kalba paaiškino, jog dar peržiūrėti paskutinių 6 mėnesių egzempliorius.

Vedėjas priėmė čia pat išrašytą čekį už prenumeratą. Čekyje buvo naujo prenumeratoriaus pavardė, V. Duchek 171 Clemow Ave. Ottawa. Tai buvo Čekoslovakijos pasiuntinybės adresas, o prenumeratorius buvo plk. Vojtech Duchek, Čekoslovakijos karinis atašė Kanadoje.

Be abejo pulkininkas negalėjo domėtis mažu North Bay miesteliu, jo gyventojais, jų sportu ar žuvavimu. Tačiau šis dienraštis nuolatos rašinėjo apie vairuojamų raketų Bomarc bazės statybą, vos 7 mylios nuo miestelio. O šitos žinios, be abejo, galėjo pulkininką dominti. Ten buvo rašoma, apie statomas platformas 56 Bomarc-B raketom, galinčiom kliudyti priešo lėktuvus 400 mylių atstume, apie tai, kad bazės statybos darbai bus baigti 1961 m.

Pastabus skaitytojas galėjo susidaryti visai gerą vaizdą, kaip Trout ežero pakrantėj eesančiame kalne, arti prie RCAF naikintuvų bazės, pradėtas dar ir kitas karinis projektas. Aprašoma apie nuolatinius ir stiprius sprogdinimus, drebinančius visą apylinkę dienomis ir naktimis, prasidėjusius praėjusios vasarospradžioje. Mat civiliniai rangovai iš abiejų pusių pradėję gręžti ir sprogdinti kalną; buvo vykdomi dideli tunelio darbai. Tunelyje numatoma buvę įrengti svarbus ryšių ir vadovybės centras SAGE(SemiautomaticGround Environment). Jo tikslas — vadovauti abiem Bomarc-B bazėms, kurių antroji būsianti įrengta Quebeko provincijoje, apie 170 mylių į šiaurės rytus nuo North Bay. Spėliojama, kad tame pačiame tunelyje bus sandėliuojami ir atominiai raketų degtuvai.

Tos informacijos rodė, kad ta vieta gali būti vienas iš svarbiausių taikinių Kanadoje būsimo branduolinio karo atveju.

Plk. Duchek rado Nugget tokį įdomų esant, kad jis net rekomendavo jį išsirašyti ir savo kolegoms. Netrukus į dienraščio redakciją atėjo čekis su plk. Nikolaj V. Evsikov, sovietų karinio pasiuntinio Kanadoje, parašu.

Paiškėjus kuo tie gerai apsirengę ponai domisi, Nugget redaktorius turėjo kaikurių sunkumų sulaikydamas savo bendradarbius nuo ruošiamų "naujienų" išgalvotų istorijų apie baigiamą statyti bazę raketoms į mėnulį, būk tai rengiamą Nipissing ežero krantuose ir apie "mirties" spindulių stotį pačiame miestelyje, užmaskuotą paprasta dešrelių pardavinėjimo būdele . . .

Juokai lieka juokais, tačiau šis įvykis rodo, kad raudonųjų žvalgyba nepavargdama ir nesustodama, renka kiekviena proga pasitaikančias karines žinias reikalingas komunizmo tikslui — pasaulio užkariavimui — įgyvendinti.

J. Skardis

LIŪDNOS SUEZO AFEROS PASEKMĖS

P. Anthony Edeno atsiminimų knyga, pavadinta "Full Circle susilaukė daug aštrios kritikos. Lordų rūmuose irgi manoma, kad jo grubūs žodžiai prez. Eisenhowerio ir jau mirusio sekretoriaus J.F. Dulles adresu, gali tik pabloginti šių dviejų valstybių santykius.

Dėl tų atsiminimų pastaruoju metu rašė sir William Hayter, Edeno kolega iš ministeriavimo laikų. Hayteris tada buvo didelis asmuo užsienių reikalų ministerijoje ir ambasadorius Sovietų Sąjungai. Jis tvirtina, kad Edeno "atsiminimų visa bazė buvo klaidinga ir nenaudinga". Svarbiausia tai "Edeno prisipažinimas"— pasisakymas apie jo lankymasi Paryžiuje dvi savaitės prieš invaziją į Suezo kanalo sritį. Ten buvo nutarta, jog reikia perspėti Izraelį, kad toliau laikytūsi nuo Jordano, o, "iš mūsų taško žiūrint, kad Izraelis būtų priešiškai nusistatęs prieš Egiptą". Kai planai anglų-prancūzų štabuose buvo sudaryti, Edeno vyriausybė nusprendė Suezo kanalą okupuoti.

Sir William įsitikinimu ginkluotų jėgų pavartojimas buvo nepateisinamas, nes Suezą nacionalizavus, Nasseris britų ekonominiams interesams negrėsė.

Kai 1956 m. spalių 16 d. Edenas su savo kolegomis prancūzais Paryžiuje "sudarė operacinį planą", jie buvo taip užhipnotizuoti "paskutiniuoju kolonializmo pasispardymu", jog nepagalvojo pasiteirauti, kas tuo metu dėjosi Europos periferijose. Pagarsėjusi vakariečių žvagyba, atrodo, miegojo nepažadinamu miegu, nė nepažvelgdama kas dėjosi už Geležinės uždangos, o "valstybės vyrai" buvo užgulę "operacinį planą", ir nesiteiravo iš savo žvalgybos šefo kas dedasi komunistų okupuotuose kraštuose. Jei jie būtų pasiteiravę, būtų sužinoję, kad savo operacinius planus turi dėti į šalį, nes bręsta daug "didesni įvykiai".

Ir tikrai, už Geležinės uždangos vyko jau nuo seniau pasiruošimai "didesniems įvykiams" negu Suezo afera. Jų pasėkoje šiandien ir Lietuva būtų galėjusi būti laisva ir nepriklausoma.

Spalių 20 d. "nauji vėjai" papūtė Lenkijoje. Nežiūrint Chruščiovo su Bulganinu netikėto nusileidimo Varšuvos aerodrome ir jų dramatinio pasikalbėjimo su Gomulka, Lenkijoje įvyko šioks toks pasikeitimas. Kruvinos revoliucijos Lenkijoje išvengta, tačiau Vengrijoje sukilo didvyriškieji vengrai. O tuo tarpu Europos vakarai... smogė Egiptui.

Taip Suezo afera tapo nauja europietiška tragedija. Lenkija ir Vengrija jau buvo pakeliui į visišką nepriklausomybę, visišką išsilaisvinimą iš Sovietų vergijos.

Nepaslaptis, kad tomis dienomis Kremliaus politbiure buvo kilusi panika. Sovietinė kariuomenė skubiai traukėsi iš Vengrijos ir buvęs premjeras Nagy buvo tik žingsnis nuo laimėjimo. Tada už laisvę kovojo seni ir jauni, ant bolševikų tankų didvyriškai šoko nepilnametės mergaitės juos naikinti.

NEW YORKE RUNGTYNIAVO LIETUVIAI SPORTININKAI

Edv. Šulaitis

Apie 300 lietuvių sportininkų iš JAV ir Kanados buvo susirinkę balandžio mėn. 30 ir gegužės mėn 1 d.d. į New Yorką, kur įvyko X Šiaurės Amerikos liet. sporto žaidynės. Kartu čia buvo atžymėtas organizuoto lietuvių sporto veikimo Amerikoje dešimtmetis.

Lietuvių Sporto Sąjungos vadovybės — FASK' to pirm. A. Vakselis dešimtmečio minėjimo akademijos metu pasakytame žodyje teisingai pažymėjo, kad žengiant į antrąjį veiklos dešimtmetį lietuvių visuomenė turėtų sutelkti visas dvasines ir materialines jėgas bei pastangas pagrindiniam tikslui — lietuviškam jaunimui, kurio taip gausu yra sportininkų gretose. Jis taip pat pabrėžė, kad žaidynės yra mūsų sportinės veiklos, turimų sugebėjimų demonstracija, kuri šalia kitų teigiamų reiškinių turi ir lietuvybės išlaikymo tradicijų tęsimo privalumus.

Dviejų dienų žaidynėse buvo varžomąsi krepšinyje, tinklinyje, stalo tenise ir šachmatuose. Antrojoje šių žaidynių dalyje, kuri įvyks šį rudenį Chicagoje, bus rungtyniaujama lengv. atletikoje, lauko tenise, plaukyme ir futbole.

Pradedant žymėtį žaidynių laimėtojus, pirmoje vietoje supažindinsime su vyrų krepšinio pasekmėmis. Čia I vietą iškovojo Waterburio Gintaras, kuris baigmėje įveikė Brooklyno Lietuvių Atletų Klubą 103-96. Rungtynėse dėl III vietos, Chicagos ASK Lituanica, nugalėjo nepilnoje su dėtyje žaidusią Chicagos Nerį 84-79. Tolimesnes vietas užėmė Toronto Aušra ir Clevelando Žaibas, nelaimėję nė vienų rungtynių. Detroito Kovas, 1959 m. meisteris, šiose žaidynėse visai nepasirodė.

Jaunų krepšinyje, nedalyvaujant praėjusių metų meisteriui Chicagos Neriui, be didesnio vargo laimėjimą pasiekė Worcesterio Vytis komanda, baigmėje supliekusi Toronto Aušrą 61-52. Jaunučių grupėje pergalę pelnė Clevelando Žaibas (čia dalyvavo tik 2 komandos).

X-jų Š. Amerikos liet. žaidynių New Yorke moterų krepšinio varžybų nugalėtojas — Toronto Vyties krepšininkės su jų vadovu. Nuotr. E. Šulaičio

Moterų krepšinio varžybose I vieta atiteko Toronto Vyties penketukui, kuri sunkiai 31-28 nugalėjo Aušros atstoves. Pas mergaites Aušra sudorojo Žaibą 22-15.

Tinklinio varžybose visus tris titulus nusinešė Clevelando Žaibas. Jis vyrų grupės baigmėje įveikė Hartfordo Grandį 2:0. Moterų grupėje, kur žaidė tik trys komandos, Žaibas I ir II užėmė pirmąsias dvi vietas. Mergaičių grupėje II vietą iškovojo Chicagos Neries atstovės.

Stalo tenise žaidimai vyko komandiniai ir pavieniai. Komandinėse vyrų varžybose komandos išsirikiavo tokia tvarka: Toronto Vytis, Hamiltono Kovas, Rochestero Sakalas, Clevelando Žaibas. Moterų varžybose Vytis įveikė Aušrą 3:0.

Vyrų vienete I vietą nusinešė Vyties atstovas P. Gvildys, kuris baigmėje nugalėjo Meilų 3:0. Jis kartu su Vaičekausku laimėjo ir vyrų dvejetą. Mišriame dvejete laimėjimą pasiekė Nešukaitis-Kasperavičiūtė moterų vienete — Kasperavičiutė, moterų dvejete — Kasperavičiutė-Sabaliauskaitė, mergaičių vienete — Sabaliauskaitė, jaunių vienete — A. Vainius. Pažymėtina, kad visas pergales, išskyrus tik jaunių vieneta, laimėjo Toronto Vyties atstovai ir atstovės.

Šachmatų varžybose susitiko tik dvi komandos ir čia pergalė atiteko Bostono šachmatininkams, kurie nugalėjo Brooklyno LAK žaidėjus 3.5: 1.5.

Pirmąją žaidynių dieną įvyko gražus sportininkų paradas ir oficialus atidarymas. Čia programą pravedė žaidynių varžybinio komiteto pirm. A. Bagdžiūnas. Invokaciją paskaitė prel. J. Balkūnas, o sportininkus sveikino Lietuvos konsulas Vyt. Stašinskas, FASK'o pirm. A. Vakselis, ir Lietuvių Atletų Klubo pirm. Art. Andrulis.

Šių žaidynių nugalėtojai buvo gausiai apdovanoti. Vienkartines dovanas gavo 21 komanda ar sportininkas, o pereinamomis dovanomis buvo atžymėti 6 vienetai. Gražias dovanas paskyrė Neries bendrovė, Lietuvos Nepriklausomybės Fondas, Ateitininkų Federacija, Lietuvių Korporacija Fraternitas Lituanica, VLIK as ir kt.

Vakariečių nosių įbedimas į Suezo kanalą davė Kremliaus budeliams progą atsipeikėti ir susiorientuoti. Buvo aišku, kad dviem NATO nariams sukišus nosis į Suezą, o trečiam, galingiausiam—Amerikai, nelaiminant to žygio, vakarai ir negalvos apie intervenciją Vengrijos reikale.

Tada Chruščiovas sustabdė sovietų kariuomenės atsitraukimą ir įsakė pulti sukilusius vengrus. Taip sovietiniai tankai kraujuose paskandino didvyrišką vengrų sukilimą.

Dėja, sekretoriaus J.F.Dulles pranašystė neišsipildė. Kai Maskvos budeliai įsakė trauktis iš Austrijos, jis pasakė: "Traukiasi ir dar trauksis" (iš okupuotų kraštų). Dulles tada rėmėsi vakariečių vieningumu. O tik tokia jėga ir gali okupuotiems kraštams grąžinti laisvę.

Komunistų vergiją nešantiems ir mums, laisvuose kraštuose prisiglaudusiems, Suezo afera palaidojo tokios laisvės atgavimo viltį, gal ir ilgam... Nes išsilaisvinimo "didieji įvykiai" nesikartoja kasdien, jų kartais reikia laukti šimtmečiais.

K.M. Juozas Šarūnas

BRONIUI TVARKŪNUI 60 METŲ

Jau 41 metai, kai pirmieji savanoriai būriais žygiavo iš įvairių Lietuvos vietovių į besikuriančios savosios kariuomenės dalinius. Stojo į ją visi, kuriems tik rūpėjo Lietuvos laisvė ir šviesesnė krašto ateitis. Daugumas savonorių buvo jauni, bet drąsos ir ryžto vyrai. Rodos, visos tos laisvės kovos yra buvusios neseniai, bet jų dalyviai jau švenčia 60, 65 metų amžiaus sukaktis, kiti yra dar vyresni. Vienas iš tokių savanorių, kuriam š.m. gegužės 3 d. sukako 60 metų, yra Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijos pirmininkas Bronius Tvarkūnas. Tai vienas jau iš nedaugelio gyvųjų Lietuvos laisvės kovų invalidų: dabartiniu metu sovietų okupuotoje Lietuvoje ir Sibiro tremtyje belikę 9 invalidai o laisvajame pasaulyje atsidūrusių tėra 19 invalidų.

Yra žmonių, kurie garsinasi savo nuveiktais darbais, kartais net jais pasididžiuodami, — tų vardai dažnai iškyla spaudoje ir visuomenėje. Tačiau nemaža yra tokių, kurie vienokius ar kitokius nuopelnus savo kraštui telaiko atlikta pareiga, — tokie žmonės dažnai būna ir pamirštami. Prie tokių kukliųjų priklauso ir Lietuvos laisvės kovų invalidas, Vyčio Kryžiaus kavalierius, Bronius Tvarkūnas. Štai kai kas iš jo gyvenimo ir darbų.

Bronius Tvarkunas

Bronius Tvarkūnas yra gimęs 1900 metais gegužės 3 d. Vaišvilčių kaime, Naujamiesčio vls., Panevėžio aps. smulkių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Upytės pradžios mokykloje, bet mirus tėvui turėjo mesti mokslą ir dirbti ūkyje. Aštuoniolikametis ūkininkaitis, užgirdęs apie besiorganizuojančią Lietuvos kariuomenę, meta ūkio darbus ir kartu su savo broliu Juozu 1919 m. sausio 6 d. stojo savanoriu į besiformuojantį dalinį Kėdainiuose. Kovo 6 d. priskirtas į Panevėžio bataliono I kuopą kareiviu. Netrukus su batalionu išsiunčiamas į frontą kovoti su Lietuvon besiveržiančiais bolševikais. 1919 m. gegužės 19 d. atkaklioje kovoje prie Venslaviškių k. (netoli Panevėžio) sunkiai sužeidžiamas ir išguli Pirmojoje Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ligoninėje iki 1920 m. vasario 20 d. Čia be savo skausmo, jam tenka išgyventi ir skaudų likimą savo brolio Juozo, kuris 1919 m. lapkričio 22 d. kovose su bermontininkais ties Meškuičiais sužeidžiamas, kartu gydomas toje pačioje ligoninėje, bet 1920 m. kovo 20 d. miršta. Iš ligoninės išeina Bronius Tvarkūnas invalidu, netekusiu 50% sveikatos. Už narsumą kovose apdovanojamas Vyčio Kryžium su kardais. 1925 m. balandžio 6 d. priimamas tarnauti į Karo muziejų, 1930 m. balandžio 18d. pakeliamas jaun. puskarininkiu, 1931 metais kovo 6 d. vyr. puskarininkiu ir 1932 m. vasario 15 d. viršila. Muziejuje buvo ūkvedžiu bei turto saugotoju, vadovavo įspūdingoms iškilmėms prie Nežinomojo kareivio kapo ir žuvusiųjų paminklo. Karo muziejuje išdirbo 18 metų, tik vokiečiams uždarius muziejų, Tvarkūnas jo paties prašymu atleistas iš pareigų. Po to perėjo dirbti į Karo Invalidams šelpti Komitetą. Nuo 1941 m. gruodžio mėn. aktyviai dalyvavo Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos pogrindinėje veikloje, būdamas organizacijos iždininku. 1944 m. su skaudama širdimi turėjo trauktis iš gimtojo krašto, dėl kurio laisvės kovodamas tapo invalidu. Jis niekad nepamiršo savo ginklo ir nelaimės draugų. Iš pat pradžių dalyvavo Vyčių Brolijos, vėliau Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijos veikloje, Karo Invalidų Sąjungoje ilgą laiką ėjo iždininko pareigas, nuo 1933 m. spalio 23 d. buvo Karo Invalidams šelpti Komiteto reikalų vedėjo padėjėju.

Matydamas sunkią iš Lietuvos pasitraukusių invalidų padėtį, 1946 m. liepos 6 d. suorganizavo Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugiją trem-

---

Žaidynių proga buvo surengti du vakarai sportininkams ir visuomenei. Į pirmąjį iš jų buvo susirinkę nemaža žmonių, tačiau antrasis — sportinė akademija su dovanų įteikimu ir šokiais, sutraukė jau žymiau mažiau dalyvių.

Žaidynėms atžymėti buvo išleista graži programos knygelė, kurią suredagavo Jonas Rūtenis, o jos viršelį nupiešė — Albinas Elskus. Čia įdėtame sveikinime žaidynių dalyviams, jų organizacinis komitetas sportininkus taip pasitiko:

"Džiaugiamės Jūsų jaunatvišku judrumu ir noru tobulėti. Teuždega Jus visus lietuviškoji sportinė ugnis ryžtis siekti tikrojo sportiškumo, drausmingumo ir sporto parnaso viršūnių ...

Telydi Jus kiekviename žingsnyje palaima ir pelnyta garbė sau ir pavergtai Lietuvai, už kurios laisvąjį pavasarį prisiekėm kovoti iki pergalės."

Gen. P. Plechavičiaus pagerbimas 70 metų amžiaus sukakties proga, įvykęs Čikagoje vasario 6 d.

GENEROLUI POVILUI PLECHAVIČIUI 70 METŲ

Š. m. vasario 1 d. gen. P. Plechavičiui sukako 70 metų amžiaus. Šia proga plunksnos žmonės turėtų daug ką parašyti apie gerbiamą jubiliatą, ypač jo sėkmingas kovas Žemaitijoje 1918-19 m. su Lietuvos priešais bolševikais.

Čia iškeliama keletas minčių bei faktų iš jo gyvenimo išeivijoje. Pirmomis išeivijos dienomis gen. P. Plechavičius pirmas pradėjo organizuoti lietuvius karius. Nuo 1950 m. pradžios jis yra Lietuvių Karių — Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdybos pirmininkas. Tik šiuo metu laikinai yra pasitraukęs iš pirmininko pareigų. Jis yra Neo-Lituanų korporacijos Garbės Narys.

Išeivio gyvenimo kelias, kaip kiekvienam iš mūsų ,taip ir gen. P. Plechavičiui, nebuvo rožėmis klotas. Jis šiame krašte pradžioj dirbo paprasto darbininko sunkų darbą plieno fabrike. Kaip tikras karys ir savo gyvenime daug vargo matęs, jis ir sunkiausio darbo nepabūgo. Jo supratimu ir paprasto darbininko sunkus — juodas darbas žmogaus nežemina, bet jį iškelia, kaipo pavyzdį kitiems.

Gen. P. Plechavičius yra Žemaitijos žemės vaikas. Prie ūkio ir ūkiškų sunkių darbų iš mažens įpratęs. Jo paveldėtos tradicijos iš savo pirmųjų auklėtojų — motinos ir tėvo lydi visą jo gyvenimą. Jos yra: kietas darbas, pagarba žmogui, džentelmeniškumas, drausmė, garbės pajutimas ir jos gynimas tiek paskiro asmens, tiek tautos reikaluose.

Ryžto, geros nuotaikos, energijos ir gilaus tikėjimo į Lietuvos prisikėlimą naujam nepriklausomam gyvenimui, gen P. Plechavičiui niekados netrūksta. Tai pasigerėtina žmogaus savybė. Jis visada buvo ir visuomet pasiliks drąsaus, ryžtingo kario pavyzdžiu.

Š. m. vasario 6 d. Chicagoje Šakros puikiame restorane jubiliato artimieji — bendro likimo draugai — ramovėnai suruošė jam kuklų pagerbimą, jo 70 metų sukakties proga. Buvo perskaitytas ir įteiktas sveikinimo adresas, pasirašytas visų dalyvių. Adresą taip pat pasirašė Dr. Petras Daužvardis, Lietuvos Konsulas Chicagoje ir Prof. St. Dirmantas, kurie pagerbime dalyvauti negalėjo. Jubiliatui palinkėta stiprios sveikatos, ilgų ir laimingų metų.

A. Rėklaitis

SUSIRINKIMAS IR IŠLEISTUVIŲ POBŪVIS.

Birželio 25 d., vakare, Jaunimo namuose, įvyko L.V. S. Ramovė Čikagos skyriaus ir Birutiečių d-jos narių bendras ir gausus dalyviais susirinkimas. Susirinkimą atidarė skyriaus p-kas K. Dabulevičius, susirinkimui pirmininkauti pakvietė kol. Balčiūną — Švaistą, pagerbdamas jį, nes išvyksta ir apleidžia Čikagą ir Ramovės skyrių. Birutietę Tumienę pakvietė vadovauti antrajai susirinkimo daliai, p.p.. Balčiūnų—Švaistų išleistuvėms, ir sekretoriauti kol. Linkų.

Pirmoje dalyje gen. št. plk. P. Žilys skaitė labai įdomią paskaitą "Suomijos — Sovietų karas 1939—1940 m". Prelegentas paskaitą suvedė į 4 pagrindinius punktus: I. Kodėl Suomija kariavo, 2. Kaip buvo kariaujama. 3. Kokią pagalbą Suomija gavo iš užsienių ir 4. Kodėl Suomija pralaimėjusi karą buvo tik apkarpyta ir išliko nepriklausoma. Išvadoje prelegentas pabrėžė, kad Suomijos geografinę padėtį, jos gamtą ir išorę iš viso negalima lyginti su Lietuvos padėtimi. Suomija turėjo ilgas sienas, bet kare su sovietais ginti tereikėjo vos 100 km. sieną, beto Suomija gavo iš užsienių labai efektingą ir didelę pagalbą karo medžiagomis ir ginklais. Suomija turėjo laisvą užnugarį ir evantualiai galėjo trauktis į savo kaimynų teritoriją. Lietuva gi su 1200 km. gintinų sienų, kare su sovietais, pagalbos iš niekur nesitikėjo ir trauktis nebuvo kur. Todėl ar buvo tikslu priešintis, ginklu okupuojant sovietams Lietuvą, tesprendžia pats skaitytojas.

Dėl labai tvankaus ir karšto oro patalpoje, pageidaujant daliai klausytojų, prelegentas visko neišryškipaskaitą sutrumpino ir baigė.

Po to, trumpą pranešimą padarė vadovas kultūros reikalams, pranešdamas apie dvigubą ir svarbią lietuviams šventę t.y. liepos 17 d., Dariaus ir Girėno ir Žalgirio mūšio minėjimą.

Antrajai daliai, Blačiūnų — Švaistų išleistuvėms, buvo persikelta į kitą salę prie puikiai ir skoningai papuoštų ir skaniais užkandžiais ir kvapia kavute paruoštų stalų.

Išvykstančius atsisveikino: prof. gen. St. Dirmantas, L.V.S.C. v-bos vardu, B. Briedienė išleistuvininkams gražiai dikcija padeklamavo "Per pasaulį keliauja žmogus," Birutės d-jos p-kė Musteikienė, d-jos vardu, Dabulevičius Čikagos skyr. ramovėnų vardu, Ališauskas. Tumas ir gen. M. Reklaitis asmeniškai, Virpša šachmatininkų vardu. Abu Balčiūnai buvo papučšti gėlėmis ir apdovanoti vertingomis dovanomis kurias įteikė Tumienė ir Musteikienė. Visiems kalbėtojams kol. J. Balčiūnas — Švaistas padėkojo už nuoširdžius linkėjimus. Savo kalbą pajvairino linksmais praeities prisiminimais ir sesėmis birutietėms nepagailėjo humoristinių aforizmų apie moteris. Balčiūnai — Švaistai šiomis dienomis išvyksta iš Čikagos gyventi į Californiją. Su Balčiūnų išvykimu birutietės ir ramovėnai netenka veiklių narių.

Tad sekmingos kelionės ir geriausios kloties įsikurti saulėtos Califorfijos padangėje.

J.V.

---

tyje ir Wiesbadeno suvažiavime išrinktas draugijos pirmininku. Atvykęs į Philadelphiją, 1950 m. spalio 22 d. atgaivino draugijos veiklą Amerikoje, tai draugijai pirmininkavo iki 1954 m. gegužės 15 d., po to nuo 1958 m. spalio 8 d. vėl vadovauja tai organizacijai. Kiek tik leidžia draugijos lėšos gaunamos iš geraširdžių tautiečių, šelpiami laisvės kovų invalidai ne tiktai čia tremtyje, bet ir likusieji Lietuvoje bei ištremti į Sibirą.

B. Tvarkūnui linkime dar ilgų, sveikų ir šviesesnių metų!

J.P.

GEGUŽINĖ CLEVELANDE

Clevelando ramovėnai, norėdami paremti KARĮ, surengė ir šiais metais savo tradicinę gegužinę, įvykusią birželio 19d. Vietą gegužinei, nemokamai, davė p.p. Apaniai.

Diena pasitaikė retai graži. Į gegužinę apsilankė daugiau kaip 200 žmonių, neskaitant mažųjų. Gražios gamtos prieglobstyje visi maloniai praleido laiką, o KARIUI davė gerų pajamų.

Tenka pažymėti, jog šita gegužinė lyg ir skyrėsi nuo buvusių. Valdybos rūpesčiu buvo parūpinta pakankamai kėdžių ir staliukų, ir kai visi grupėmis susėdo, tai atrodė lyg kokia didelė užkandinė, ar lauko restoranas. Augštų šakotų gluosnių nulinkusios šakos siekė besivaišinančius ir dengė juos nuo karštų saulės spindulių.

Gegužine buvo *patenkinti visi*, ir jos rengėjai ir taip pat dalyviai, džiaugsis ir tie kurių naudai ji buvo

Chicagos ramovėnai ir birutietės lankosi International Friendship Gardens Parke, Michigan City, Ind. Šiame reto gražumo parke žaliuoje ir Lietuvos eglelė. B. Beržinio nuotr.

rengta. Tenka pastebėti, jog visai yra nesunku padaryti gerą darbą ir suteikti paramą kam ji būtinai reikalinga, reikia tik noro ir darbo. Taip ir norėtusi pasiūlyti, kad clevelandiečius pasektų ir kiti skyriai, tada mūsų KARYS stotų ant daug stipresnių kojų.

Dalyvavęs gegužinėje.

KULTŪRINGA IŠVYKA Į GAMTĄ

L.V.S-gos "Ramovė" Čikagos skyrius drauge su biruticčių s-jos nariais ir abiejų organizacijų svečiais, gegužės 29 d. turėjo išvyką į International Friendship Gardens, Michigan City, Indiana. Ten buvo aplankytas buv. pirmojo ir ketvirtojo Lietuvos Valst. prez. A. Smetonos pasodintas medis — eglė. Prie medžio ramovėnų skyr. p-kas plk. K. Dabulevičius tarė trumpą žodį. Išvykos dalyviai pasigrožėjo puikia parko augmenija — įvairių tautybių atskirais skyriais, tvarkomai gėlynais ir įvairiaspalviais žiedais pasipuošusiais dekoratyviniais medžiais.

Po to, p. Leonaitienės viloje Beverly Shores Ind. medžių pavėsyje bendrai papietauta, prie alučio stiklo pasidalinta draugiškais ir linksmais įspūdžiais, pasilinksminta, pasišokta, padainuota lietuviškų kariškų dainų.

Išvykos dalyviai labai apgailestavo, kad jų tarpe nebuvo dviejų veiklių ramovėnų kolegų: Br. Ivanausko ir J. Buliko, kurie sirgo ir buvo ligoninėje.

Atkreiptinas visų lietuvių dėmesys, kad prie aplankyto medžio yra labai menka, ant supuvusio kuoliuko silpnai besilaikanti, iškaba ir dar su stambiomis klaidomis. Tuo reikalu tenka lietuvių visuomenei susirūpinti, nes toji iškaba ir medis reprezentuoja ir garsina lietuvių vardą.

J.V.

PAVASARINIS IŠVAŽIAVIMAS

Detroito Šaulių kuopa gegužės 29d. suruošė į Nidos vasarvietę išvažiavimą, kuris labai gražiai praėjo. Kaip aplink plaukiojo debesys ir daug kur lijo, čia visą dieną švietė saulė. Kas plaukiojo laiveliais, kas bandė laimę šaudyme, vėliau visi susirinko prie baltai dengtų stalų ir sesių šaulių čia pat pagamintų skanių, garuojančių pietų. Miela buvo turėti savo tarpe didelį šaulių bičiulį gen. J. Černių ir šaulių rėmėją F. Motuzą su poniomis, o taip pat susilaukti svečių ir iš Canados: Windsoro veikėjo P. Januškos su šeima ir kt. Šauliai dėkingi visiems pas juos atvažiavusiems svečiams, o taip pat Nidos savininkams Keistučiui ir Kunigundai Kodaičiams leidusiems išvažiavimui pasinaudoti jų vasarviete nemokamai.

Valdyba

IŠ CLEVELANDO RAMOVĖNŲ VEIKLOS.

Clevelando Ramovėnai, metai iš metų, savo veikloje vis stiprėja. Tenka pasidžiaugti, kad į valdybą įeina asmenys, kurie turi pakankamai iniciatyvos ir pasiryžimo netik dirbti bet ir visur kitur skyriaus narius paskatinti į darbą. Pažvelgus į 1960 m. Clevelando ramovėnų veiklą, jau matyti, kad yra kai kas padaryta ir užsimojimai užsibrėžti.

Kas padaryta:

Mirusių ramovėnų kapų lankymas, Tai įsigalėjusi tradicija, kad gegužės 30 d. — mirusių kapų lankymo dieną, užprašomos Šv. Mišios už mirusius skyriaus ramovėnus ir tuoj po pamaldų vykstama į kapines. Š.m. gegužės 30 d. Šv. Jurgio liet. parapijos bažnyčioje kleb. kun. B. Bartis atnašavo Šv. Mišias. Prie paminklinės Lentos žuvusiems už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę buvo uždegta tiek žvakių kiek yra mirusių Clevelando ramovėnų, ir dalyvaujant mirusiųjų artimiesiems, paminėjus pa vardę mirusio ramovėno žvakė buvo užgesinta. Buvo padėtas gyvų gėlių vainikas. Pamaldoms pasibaigus valdyba, didokas skaičius ramovėnų ir mirusiųjų giminių, mašinomis nuvyko į Kalvarijos kapines, kur ant kapų buvo padėtos gyvų gėlių puokštės ir tautinės vėliavėlės. Be to, buvo aplankytas Lietuvos prezidento A. Smetonos mauzolėjus ir padėtas gyvų gėlių vainikas su įrašais tautiniuose kaspinuose.

Birželio mėn. 19d. p. Apanių sodyboje buvo surengta tradicinė KARIO gegužinė. Gausiai atsilankė kaip ramovėnai su šeimomis taip ir Clevelando liet. visuomenė. Valdyba dėkinga atsilankiusiems, nes iš gauto pelno KARIO žurnalui žada pasiųsti per 300 dolerių.

Dariaus ir Girėno 27 metų tragiško žuvimo sukakčiai paminėti Clevelande liepos mėn. 9 d. buvo surengtos tarpmiestinės lengvosios atletikos rungtynės tarp Clevelando ir Toronto lietuvių sportininkų ir Š. Amerikos lietuvių komandinės lauko teniso pirmenybės. Tai Clevelando lietuvių sportininkų įvesta grąži tradiciją atžymėjimui Dariaus ir Girėno žygio per Atlantą. Šiais metais įvykusias varžybas globojo Clevelando I Apylinkės Lietuvių Bendruomenės valdyba, kurios pirmininku yra ramovėnas F. Eidimtas. Clevelando ramovėnų skirtą pereinamą dovaną laimėjusiam įteikė ramovėnų pirm. A. Jonaitis.

Numatyti ateities darbai:

Remti Žalgirio mūšio rengiamą minėjimą, kurį yra pasiėmusios surengti Clevelando Liet. Bendruomenių valdybos. Ramovėnai yra užsimoję surengti paskaitą Žalgirio mūšio karinių operacijų išnagrinėjimui. Surengti ramovėnų tradicinį susiartinimo pobuvį. Surengti išvyką į žymesnes vietoves. Lapkričio mėnesyje pravesti rinkliavą Lietuvos karo invalidams paremti. Lapkričio mėn. 23d. surengti Lietuvos Kariuomenės atkūrimo šventės paminėjimą. 1961 m. sausio mėn. surengti Klaipėdos prisijungimo prie Lietuvos paminėjimą. Glaudžiai bendradarbiauti su kitomis lietuvių organizacijomis. Su Birutininkėmis bendradarbiauti ir kur galima veikti bendrai.

Šiais metais Ramovės sk. valdybą sudaro: pirm. A. Jonaitis, vice-pirm. J. Smetona, sekret. V. Apanius, ižd. A. Mikoliūnas ir kult. r. vad. Pr. Mainėlis. Valdyba yra pasiryžusi užsibrėžtą metinį veiklos planą įvykdyti net su kaupu. Linkime jai sekmės.

L. Žvirkalnis

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Pranys Alšėnas, MAŽI ŽODŽIAI APIE DIDELIUS DALYKUS. Straipsnių rinkinys 261 psl. Išleido RŪTA, Hamilton, Ont. Canada. Lengvai skaitoma vertingų minčių knyga. Įžangą parašė dr. A. Ramūnas, nežinia kokiems galams, piršdamas tą komunizmo prieštiltį Artimuose Rytuose — Izraėlį.

L.V.S. Ramovės Chicagos skyriaus naujoji valdyba, kuriai pirmininkauja plk. K. Dabulevičius (viduryje). Valdybos nariai: J. Vepštas, M. Maksvytis, St. Virpša ir J. Gaižutis. B. Beržinio nuotr.

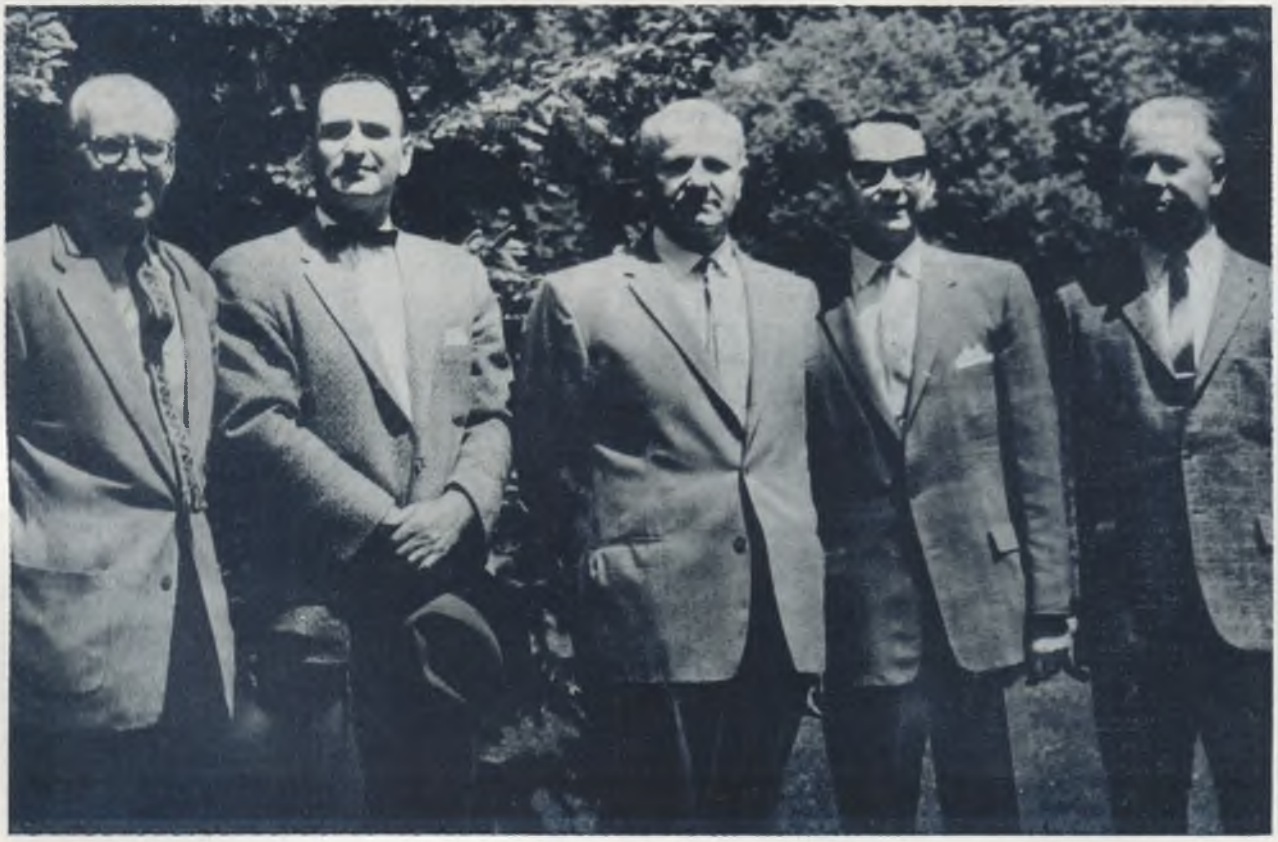

Dariaus ir Girėno laidotuvių eisena Kaune Laisvės Alėjoje, 1934 m. liepos mėn.

Iš P. Bliumo rinkinio

AUKOS LAISVĖS PAMINKLUI

Š.m. KARIO 4 nr. A. Rėklaitis, str. "Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė" Dešimtmečio proga", tarp kito ko rašo, jog ramovėnai deda pastangas dar šiais metais pastatyti Čikagoje, aikštėje prie Jaunimo Centro, žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklą. Tai labai girtina. Tačiau kažkaip nejauku, kai toliau tą straipsnį beskaitydamas randi . . . ". . Paminklo statymo mintį iškėlė ir davė paminklui vietą —aikštę lietuviai Tėvai Jėzuitai, Jaunimo Centro Įsteigėjai." Mes visi ypač gerbiame tėvus jėzuitus už tai, kad jie taip jautriai priėmė tą mintį ir noriai davė Jaunimo Centro aikštėje paminklui vietą. Bet teisybė ir šiuo reikalu yra tik viena, kurią ir ramovėnai turėtų žinoti, nes tuo reikalu ir Karyje ir neperseniausiai Drauge buvo rašyta, būtent: idėją, statyti žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklą, pirmieji iškėlė savanoriai-kūrėjai dar tada, kai apie Jaunimo Centro statymą nė kalbos nebuvo. Tebuvo kalbama apie naujos bažnyčios Marquetteparke statymą, t.y. 1953 metais.

Tada a.a. plk. Jurgis Bobelis buvo Lietuvos Kariuomenės Savanorių-Kūrėjų S-gos Organizacinio K-to pirmininkas. Kartą susirinkime buvo prisiminta naujos bažnyčios statymas ir išreikšta mintis, kad būtų gera pastatyti žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę paminklėlis. Šioji graži idėja vienbalsiai buvo primta, o a.a. plk. Bobelis ėmėsi darbo pradžios.

Pirmas jo tuo reikalu žingsnis buvo, susižinojus su kitomis organizacijomis, kaip J.A.V.-bių Lietuvių Bendruomenė, Amerikos Lietuvių S-ga Ramovė, Lietuvių Vyčių organizacija, Ateitininkų organizacija, Lietuvių Skautų org., Birutiečių org., -parinkti aukų, kad rimčiau atrody-

Prie Dariaus ir Girėno karstų, tik ką atvežtų į Kauno aerodromą, kalbą sako J. A. Valstybių atstovas Stuffords.

Iš P. Bliumo rinkinio

šaulės su savo vėliava žengia pro ses. Kazimieriečių tvarkomą mergaičių "Maria High School", žalgirio mūšio ir Dariaus - Girėno žygio minėjime Čikagoje, š.m. liepos 17 d. B. L. nuotr.

tų reikalas, kreipiantis į kleboną. Aukų surinkta (labai greitomis) tik 75.00 doleriai, toje sumoje buvo ir savanorių auka $25. Šioji bendra simbolinė auka, prie laiško, kurį be visų augščiau paminėtų organizacijų atstovų, pirmieji pasirašė savanorių-kūrėjų atstovai: Jurgis Bobelis, Adolfas Jodka, Matas Klikna, o išviso su 22 žymesniųjų organizacijų veikėjų parašais, 1953 m. vasario mėn. 16 d. buvo įteikta, kun. prel. J. Paškui, G.M.Š. parapijos klebonui.

O tasai "istorinis" raštas su 22-jų žymiųjų veikėjų (-gen. Plechavičiaus, T. Elinstrubo, P. Gaučio, O. Zailskienės, S. Oželienės, Z. Juškevičienės, A. Juškos, B. Vitkaus, F. Manelienės ir kitų, kurių nebeatsimenu) parašais, skambėjo beveik tikrai taip;

..."Mes jaučiame, kad Jūs suprasdami tos idėjos gilumą ir originalumą čia Amerikoje, paliepsite paminklą pastatyti. Tuo paminklu bus atspėta čia esančių visų lietuvių sielvartas. Juo bus pagerbti visi čia gimę lietuviai, kurie kovojo ir žuvo Amerikos fronte abiejuose pasauliniuose karuose, kurių pirmasis atnešė Lietuvai nepriklausomybę. Juo bus pagerbti ir tie, kurie kariavo savo senojoje tėvynėje su tais pačiais priešais ir nepriklausomybės kovose žuvo. Pagaliau, tuo paminklu bus pagerbti ir tie, kurie dabar žūsta kovodami prieš bendrą priešą, nešantį žmonijai bedievybę, numoralinimą ir žiaurią vergiją. Tuo paminklu džiaugsis Amerikos tauta, kuri vadovauja pasaulio kovoje prieš komunizmą. Čia bus pagerbiami bendros kovos didvyriai, kurių tarpe yra ir lietuvių. Tas paminklas prie kurio bus pagerbiami karžygiai, žuvę už kilnias idėjas, bus didelės auklėjamosios reikšmės akstinas tiek lietuvių, tiek amerikiečių jaunimui, kuriam pasiaukojimo pavyzdžiai visada daro gerą įtaką. Mes tikime, kad visos Čikagos lietuvių tautinės apeigos bus atliekamos prie to paminklo, nes jis taps visų patriotų lietuvių laisvės simboliu su tomis iškilmingiausiomis ir jautriausiomis iškilmėmis.

Tuo būdu Tamstos vadovaujamai parapijai bus teikiama nuolatinė pagarba ir rodomas dėkingumas. Čia, po iškilmingų pamaldų bažnyčioje, prie paminklo, bus padedama vainikai pagerbiant žuvusius. Čia pat salėje galės vykti ir didžiųjų tautinių švenčių minėjimai, kurie stiprins lietuviškumą ir taip pat teigiamai veiks parapijos ekonominį pajėgumą. Baigdami mes dar kartą nuoširdžiai prašome, kad ir naujoje bažnyčios statybos situacijoje, Tamsta surastumete galimybę kilnią paminklo pastatymo idėją pilnai įvykdyti" ...

Raštas atrodo gana rimtas ir jautrus, tačiau klebono jisai neįtikino. Auka-pinigai buvo primti, o apie paminklo statymą niekada nė neprisiminta, nors bažnyčia jau seniai pastatyta. Nebeto, čia kalti ir savonoriai kurėjai, kurie įteikę auką, atrodo daugiau nieko tuo reikalu ir nedarė. Plk. J. Bobelis pradėjo negaluoti ir mirė, o likusieji Centro Valdybos nariai kaž kaip nuleido rankas.

Tik 1956 m. kai pasklido garsas apie Jaunimo namų (dabar Jaunimo Centro) statybą, savanorių—kūrėjų S-gos Čikagos skyriaus valdyba kreipėsi laišku į lietuvių Tėvų Jėzuitų viršininką kun. tėvą Br. Krištanavičių, prašydama jį — ar neras jis galimumo prie statysimų Jaunimo Centro rūmų ar pačiuose rūmuose, kur aiškiai matomoje vietoje, pastatyti žuvusiems dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės paminklą ar nors paminklinę lentą įmūryti sienoje. Laiškas buvo trumpas, bet gerasis tėvas Br. Krištanavičius, S.J. jį suprato ir į tai, tų pat 1956 m. lapkričio mėn. 16 d. laišku, Čikagos savanoriam atsakė: .... "Dėkoju Jums už malonų laišką ir noriu Jums pranešti, kad mūsų norai pastatyti tėvynės gynėjams paminklą prie J.N. (jaunimo namų) labai sutampa. Man labai patinka mintis atstatyti šventvagiškų rankų sugriautą Nepriklausomybės paminklą tokį, koks jis buvo Muzėjaus sodelyje, Kaune. Tą projektą reikės nuodugniai pastudijuoti ir su visomis sąjungomis bei draugijomis"...

Tėvas Br. Krištanavičius, S.J., savo žodžių nepamiršo. Paminklo statymo reikalu jis rūpinosi ir tebesirūpina. Ne ilgai trukus paminklą turėsime. Tai tokia yra tiesa apie paminklo statymo idėjos iniciatorius.

Neseniai viename savanorių-kūrėjų posėdyje man teko tuo reikalu kalbėti. O kiek ankstėliau ir raštu esu kreipęsis į LKSKS-gos Centro Valdybą. Deja, abu kartu nesmagiai pasijutau, kai tas pats Centro Valdybos narys pirmu atveju laišku, o antru-žodžiu pareiškė, kad iš klebono, būk tai, nėsą galimumo įteiktos 1953 m. vasario mėn. 16 d. proga, paminklo statymui aukos atsiimti. Man tikrai gaila, kad Centro Valdy-

ba taip samprotauja. Atrodo: auka įteikta aiškiam tikslui, kas neabejotinai kartu įteiktame laiške pabrėžta. Klebonas paminklo nestatė ir, aišku, dabar jo jau nebestatys, nes toksai statomas prie Jaunimo Centro. Dviejų paminklų čia pat viens prie kito negi reikia. O pinigai statomam paminklui dar labai, labai reikalingi. Yra veiklus paminklo statymo komitetas. Tereikia tik jis įgalioti, jei dar nėra įgaliota, kita kokia valdyba — o pinigus iš klebono be jokių sunkumų neabejotinai pasiseks pervesti Paminklo statymo komiteto sąskaiton. Kitos organizacijos, kurios savo aukomis yra prie minimos pirmosios aukos prisidėjusios sa vaime suprantama, neprieštaraus kad tie pinigai būtų perkelti ten, kur jie turi būti, kam jie skirti ir kuriam tikslui aukoti. Taigi žinokime, kas yra būsimojo paminklo iniciatoriai ir iš kur tik galime telkime lėšas į vieną sąskaitą.

Kalpas Uoginius.

BE MELO NĖ ŽINGSNIO

1959 m. "Tiesos" 217 nr. Jonas Bulota pamini aktingą bolševikų kovotoją liudvinavietį Julių Zonelį. Jis 1918 m. grįžęs iš Rusijos, pradėjo Liudvinavo apylinkėje (Marijampolės aps.) veikti. Jam padeda taip pat grįžęs iš Rusijos buvęs kareivis Juozas Gabrys. Be kitų bolševikinių darbų, Liudvinave įsteigia raudonąją miliciją, sudaro raudonuosius partizanus.

Mums įdomiausia kaip J. Bulta aprašinėja 1919 metų vasario 13-14 d. raudonųjų partizanų žygį Liudvinavo apylinkėje. Žinome, kad mūsų 1 pėst. pulkui pasitraukus iš Alytaus, pulko gurguolę užpuolė raudonieji partizanai. Tuo metu žuvo ir pulko karo valdininkas Ruzgas. Čia išrašau J. Bulotos aprašymo ištrauką;

... "Vasario 13 dieną Zonelis gavo žinių, kad baltieji sumušti ir bėga iš Alytaus.

Zonelis ir jo padėjėjas Juozas Gabrys, paėmę dar pora vyrų, nuėjo ten, kur Alytaus—Marijampolės plentas įeina į Žaliosios mišką. Sugulę už eglaičių, jie laukė.

Plentu, sunkiai bildėdamas, pasirodė gurguolinis vežimas. Staiga, iššokę ant plento, komunistai sukomandavo:

— Stot! Mest ginklus!

Baltieji nesipriešino, — prietemoje jie nematė, kiek vyrų yra miške ir tuojau pat atidavė ginklus.

Dar vienos rogės pateko Zonelio vyrams į rankas su ginklais ir belaisviais. Net pats pulko kasininkas su 800,000 vokiškų markių nepasprukko. Belaisvių tarpe buvo kapitonas štukas ir pulkininkas Čaplikas.

Taip be šūvio Zonelis ir Gabrys į nelaisvę paėmė 7 karininkus ir keliolika kareivių. Tačiau ginklą visvien teko pavartoti — iš vienų rogių iššokęs baltųjų karininkas bandė mesti granatą. Vienas iš keturių pakėlė šautuvą, mišku nuspengė šūvis, ir granata nesprogo.

Po šūvio daugiau vežimų plentu nesirodė. Nutaręs, kad jau visi baltieji nuo Alytaus pasitraukė Zonelis paliko vieną vyrą saugoti miško trobelėję suvarytus belaisvius, o su kitais tvarkė paimtus ginklus.

Pakilo vėjas, pūga, gūdžiai ošė pušys. Tuo metu plentu traukėsi paskutiniai baltieji. Pastebėję paplentės trobelėse šviesą, jie apsupo namelį ir pamatę jame nepažįstamus vyrus be perspėjimo pradėjo šaudyti. Taip patys baltieji nušovė ir sužeidė keletą saviškių už kuriuos vėliau apkaltino komunistus.

Per pūgą Zonelis su Gabriu buvę toliau miške, negirdėjo šaudymo. O sargybinis pasitraukęs nuo belaisvių draugų miške nesurado.

Praėjo naktis. Brėkštant, nuvargę, besitampydami su ginklais po mišką, Zonelis su Gabriu rogėmis važiavo iš miško į plentą. Rogėse — ginklai.

Plentu lėtai judėjo kažkokie vežimai. "Tikriausia, savi, raudonarmiečiai!" — šmėstelėjo mintis Zonelio galvoje, ir jis suplakė arklį.

Klaida paaiškėjo tada, kai rogės užlėkė ant plento, ir po pavožomis sucypė akmenys. Vežimuose sėdėjo baltieji —sumušti, nuplėšę nuo kepurių ir rankovių ženklus, nemiegoję, bet ginkluoti. Tai buvo tie patys, kurie naktį, išgirdę šūvį, nevažiavo toliau ir surado nuginkluotus saviškius. Buvę belaisviai iš karto pažino Zonelį ir Gabrį."

Primeluota labai daug. Kai kur net per akis. Kas gali patikėti, kad tarp patekusių į nelaisvę keliolikos kareivių buvo net septyni karininkai. Buvę ano meto kariai gerai žinome, kad tuomet labai maža turėjome karininkų. Tiek karininkų tarp gurguolės nesimėtė. Kad tuomet pulkas galėtų turėti 800,000 markių, taip pat neįtikėtina. Buvo trumpa su pinigu.

Kad vienas partizanas galėtų saugoti tiek karių, nors ir beginklių, taip pat neįtikėtina. Ano meto savanoriai nebuvo avelės.

Visai negudrus melas, kur kalba, kad besitraukią paskutinieji "baltieji", pastebėję šviesą, apsupo namelį ir, pamatę jame nepažįstamus vyrus, be perspėjimo pradėjo šaudyti. Juk tik "vienas" buvo paliktas belaisvių saugoti. Taigi iš kur tie nepažįstami veidai. Savųjų, t.y. belaisvių veidai buvo pažįstami. Ties Liudvinavu žuvusių buvo tik vienas karo vald. Ruzgys.

Pagal J. Bulotos aprašymą taip drąsiai ir gudriai raudonieji partizanai puolę lietuvių gurguolę, vėliau taip kvailai pateko į lietuvių rankas. Čia reikėjo gudriau numeluoti.

Zonelis ir Gabrys buvo sušaudyti. Vis dėlto tie "baltieji" žmoniškiau pasielgė. Sušaudytus savo priešus leido palaidoti Marijampolės kapinėse. Raudonieji šito neleistų.

Paėmęs šią ištrauką, nenoriu ginčytis su "Tiesa". Nėra tikslo ir be to, greičiausiai ir pats redaktorius negaus perskaityti "Kario". Rašau tik informacijos sumetimais, kaip šiandien bolševikai Lietuvoje stengiasi suniekinti Lietuvos nepriklausomybės kovotojus, o savuosius iškelti iki didvyrių. Tai jiems reikalinga kovojant su lietuvišku patriotizmu, kuris dar gyvas ir jaunimo tarpe.

Savanoris

PASMERKTAS BENDRADARBIAVIMAS SU PAVERGĖJAIS

Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų-Savanorių Centro Valdybos 1960 m. gegužės m. 15 d. posėdžio pasitarimo dalis:

SVARSTYTA:

Bendradarbiavimo su Lietuvos pavergėju pasmerkimas.

NUTARTA

Paskutiniu laiku, lietuvių spaudoje ir per radiją iškilus klausimams dėl kelionių į okupuotą Lietuvą ir dėl atskirų asmenų bendravimo su Lietuvos okupantu ir vietiniais komunistais, Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų-Savanorių Sąjungos Centro Valdyba — visų savanorių vardu reiškia pasipiktinimą ir smerkdama tų asmenų elgesį yra įsitikinusi, kad tai kenkia Lietuvos išvadavimo pastangoms.

CENTRO VALDYBA.

Toronto šaulių "Putvio" kuopos 1960 m. išrinktoji valdyba, šių metų balandžio mėn. 10 d., savo posėdyje pasiskirstė pareigomis:

Pirmininkas — Jurgis Preikšaitis, vicepirmininkai — Vladas Jakubaitis ir Vincas Bačėnas, sekretorius — Marija Valiukienė, kasininkas — Vladas Rušas, šaud. ir parengimų vadovas Juozas Zavys.

*

1960 m. L.V.S. "Ramovė" Čikagos skyriaus valdybą sudaro: Pirm. Karolis Dabulevičius, 7217 So. Fairfield, tel. Pr. 8-7115, vicepirm. —Jonas Gaižutis, sekr. — Mykolas Maksvytis, iždininkas — Stasys Virpša ir kult. vadov. — Julius Vepštas.

SKAITYTOJAI RAŠO

KARYS pradeda man vis daugiau patikti. Paskutinieji trys numeriai ypač geri. Pageidaučiau daugiau straipsnių iš paskutinio karo, iš mūsų laisvės kovotojų ir partizanų.

A. Garolis
Portland, Oregon.

*

KARYS įdomus, ypač paskutinis jo numeris (Bal. mėn.). Daugiau straipsnių panašių kaip apie Karaliaučiaus kapituliaciją, vok. generolų atsiminimų, nes mūsų generolų ir pulkininkų atsiminimai yra nemalonūs skaityti.

R.L.
Rochester, N.Y.

*

Teko girdėti iš žmonių, kad "Kariu" labai patenkinti, džiaugiasi, kad gražiai iliustruotas ir randa ko paskaityti; ypač patiko Lietuvos kariuomenės ekipos aprašymas Įsrutyje — 1931 metais, mūsų tautos veterano p. BUDRIO Jono patiektas.

Vl. Rušas

*

. . . Matau, kad Tamstos išleidot ir Žalgirinę Urbono knygą — sveikinu. Geras ir KARIO numeris su Jurgėlos straipsniu . . .

M. Biržiška

*

. . . Siunčiu Jums užsakymą Urbono "Žalgirio Mūšiui" ir 5 egz. šių metų KARIO Nr. 6. Gerai, kad pavadinta "mūšis", o ne "kautynės." Perdaug atsiranda vardų tam pačiam dalykui. Žalgiris—Grunvaldas—Griunvaldas-Tannenbergas —Eglėkalnis ir dar vienas naujadaras, "Eglijos" mūšis. Juo daugiau pavadinimų, juo susmulkėja pats įvykis; nedaro žodis tinkamo, reikiamo įspūdžio ir sunkiau tarpusavyje susiprasti. Aš, mano vaikai ir vaikaičiai — taigi trys kartos — esame pripratę prie Žalgirio ir Eglija mums nieko nesako ir neįprastai skamba. Reikia skaitytis ir su kitataučių literatūroje nuo amžių prigijusiais terminais. Lenkas nuo jaunų dienų girdi tik Grunvaldą ir pamačius rašytą ar išgirdus šį žodį, — atatinkamai suvirpa jo širdis . . . O Eglija "nuvorisas"!

. . . Į šį KARIO n-rį neįdėjote kai kurių iliustracijų. Gaila, kad savų batalistų neturime. Jonynas Mataikos, Stykos, ar Kosako neatstos. Viršelyje — perjaunas ir nebūtinai Vytautas ir ne Žalgirio lauke . . . Nes aplinkoje ežeras su salomis ir būriniai laivai! Žirgas neblogas, net geras . . . Bet paskolintas iš kokio totoriaus kautynių lauke — Vytauto buvo apdengtas šarvais, kaip ir kitų riterių — valdovų. O čia menkas balniūkštis, kamanos sutraukytos ir autorius turbūt nėra matęs pažaboto joties žirgo. Kita vertus Vytautas tą dieną ne vieną tik žirgą prikamavo.

J. Juodžio ir vien tik žaisminga fantazija . . . Labai gerai, kad įdėjote mūšio laukų žemėlapį. Tas duoda visam sąsiuviniui realumą. Tik rytuose nėra ežero ir kovos schema turėjo būti įbrėžta žemėlapyje.

St. Dirmantas.

*

Dėkoju už gražų KARIO ŽALGIRIO Nr.

Viršelis tikrai didingas. Vistik Jonynas yra didelis estetas...

R. Š.

Brooklynas.

*

. . . Sveikinu su tokiu gražiu Žalgirio jubilėjiniu KARIO išleidimu.

Straipsnis rimtas, apdirbtas, o kokios puikios, retos iliustracijos, kokia švari spauda.

Labai džiaugiuosi!

V. Sruogienė

*

Patikslinimas. KARYS nr. 5. "Išrinkta nauja Clevelando Ramovėnų Valdyba."

1960 m. vasario 28 d. įvykusiame visuotiname metiniame sk. narių susirinkime, į naują Valdybą buvo išrinkti sekantys ramovėnai: F. Eidimtas, A. Smetona, A. Jonaitis, A. Mikoliūnas ir Pr. Mainelis (ištrauka iš susirink. protokolo).

F. Eidimtui iš Valdybos pasitraukus, pakviestas pirmutinis kandidatas V. Apanius ir pareigomis pasiskirstyta kaip išvardinta pereitame "Kario" nr.

—•—

ŽALGIRIO MŪŠIO 500 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMAS OMSKE 1917 METŲ LIEPOS 15 d.

1917 m. tarnavau Omske 27-me Sibiro šaulių pulke jaunesniu karininku. Tuo metu kituose Omske stovėjusiuose daliniuose tarnavo praporščikas Kazys Škirpa, poručikas Kairiūštis (vardo nebepamenu) ir praporščikas Vladas Kairiūkštis.

Mums kilo mintis paminėti Žalgirio mūšio 500 metų sukaktį. Iniciatyva, berods, buvo Kazio Škirpos. Buvo sudarytas minėjimui ruošti komitetas kurin iš lietuvių pusės įėjo poručikas Kairiūkštis ir praporščikas Juozas Namikas. Iš kitų tautybių, dalyvavusių Žalgirio mūšyje, buvo atsiųsta po vieną atstovą iš lenkų, ukrainiečių, ir čekų. Visi buvo kariškiai. Čekas buvo belaisvis. Be to, kiek pamenu, komiteto posėdžiuose dalyvavo Omsko katalikų parapijos vargonininkas ir, rodos, buvo kviečiami ir vietos visuomenės lietuvių, lenkų ir kt. tautybių atstovai.

Visi komiteto posėdžiai vyko sklandžiai kol buvo prieita prie punkto, kuriame buvo aptariamas prakalbos turinys. Prakalbą, Omsko aikštėje turėjo pasakyti lenkų atstovas. Jis buvo įpareigotas paruošti ir pristatyti komitetui prakalbos tekstą. Svarstant paruoštą prakalbos tekstą buvo rasta, kad tekstas parašytas ne objektyviai. Ryškus šališkumas kyšojo ten, kur buvo minimas Jogailos ir Vytauto vaidmuo mūšyje.

Komitetas nutarė prakalbos tekstą perredaguoti ir tam reikalui, balsų daugumos buvo išrinkti: lietuvis ir čekas.

Sekančiame posėdyje perredaguotas prakalbos tekstas su mažomis pataisomis buvo priimtas, ir buvo vykdomas minėjimo organizavimas.

Minėjimo programa susidėjo iš šių punktų:

1. Minėjimas pradedamas pamaldomis lietuvių katalikų bažnyčioje.
2. Po pamaldų organizuotai einama į miesto aikštę.
3. Visi organizuoti dalyviai-ės, turi būti apsirengę tautiniais drabužiais.
4. Kiekviena tautybė eisenoje eina paskui savo vėliavas.
5. Tvarką eisenoje palaiko raiti tvardariai, taip gi apsirengę tautiniais drabužiais.
6. Eisenos tvarka: a) pirmieji eina lietuviai su tautine ir kariška vėliava priešakyje, toliau eina lenkai, čekai ir ukrainiečiai su savo vėliavomis.

Eisenai išėjus iš bažnyčios ir pradėjus žygiuoti, gatvėje ir šaligatviuose buvo prisirinkę minios žmonių, kurie slinko drauge su eisena į aikštę. Aikštėje buvo pastatyta estrada, kurion suėjo komitetas ir kai kurie svečiai. Buvo pasakytos kalbos.

Žalgirio mūšio minėjimas vietos visuomenėje padarė didelį įspūdį ir ilgai apie tai buvo kalbėta. Ypatingai gerą įspūdį paliko organizuotumas ir tautiniai drabužiai. O lietuviams ne vienam džiaugsmo ašara nuriedėjo per skruostą pamačius savo mielas tautinę ir karišką vėliavas. Taip gi jie didžiavosi savo garbinga ir didinga praeitimi.

J. Ringys.

Išvykos dalyvių grupė; iš k.: L. Bileris, plk. Engmanas, plk. E. Kraunaitis, A. Mačionis, M. Raulinaitienė, L. Jankūnienė ir O. Bilerienė.

NEW YORKO RAMOVĖNŲ IŠVYKA

Minėjimo dienos ilgojo savaitgalio proga niujorkiečiai ramovėnai išvyko dviem dienom į savo garbės nario plk. I. Kraunaičio ir ponios vasarvietę Druskonie Hall, Andes miestelyje, Catskill kalnuose. Išvykoje dalyvavo apie 30 ramovėnų, jų šeimų ir draugų. Oras pasitaikė geras ir daug prisidėjo prie išvykos pasisekimo.

Šeštadienį, tik atvykus, po skanių pietų buvo užkoptas kalnas iš kurio matosi puikus Andes slėnio vaizdas. Kalne buvo pašnekučiuota, padainuotos lietuviškos dainos ir pažaista žaidimai. Vėliau su daina buvo nusileista pakalnėn prie vilos, kurioje visų laukė vakarienė.

Prieš pat vakarienę visi dalyviai susėdo prie vilos ir išklausė pakviesto prelegento, p. A. Dimo, trumpos paskaitos apie senuosius prūsus. P. Dimo trumpas, bet turiningas pranešimas sudarė gerą foną šiais metais minimai Žalgirio mūšio sukakčiai. Pasikeitus klausimais ir atsakymais, visi sugužėjo vakarienės.

Lietuvišku papročiu, valgant buvo ne tik užgeriama, bet ir dainuojamos lietuviškos dainos. Dalyvių ūpas buvo labai geras. Kai kurie pajėgė tokią gerą nuotaiką išlaikyti net iki paryčių. Tačiau dauguma, pasibaigus programai prie laužo, kurioje kas tik norėjo galėjo pasireikšti samojumi, nuėjo poilsio.

Sekmadienį daugelis dalyvių iš pat ryto pradėjo sportuoti, žaisti sviediniu, stalo tenisą ir kitokius žaidimus. Čia entuziastiškai pasireiškė tiek jaunimas, tiek ir vyresnieji.

Dangus po pietų pradėjo niauktis ir teko visiems pakilti atgal, kam į New Yorką, kam į New Jersey.

Už sklandžiai suorganizuotą ir tokį smagų išvažiavimą ramovėnai dėgingi skyriaus valdybai ir ypač kult. reikalų vedėjui p. Markevičiui, kuris šiam reikalui įdėjo daug darbo ir rūpesčio.

Dalyvis

Ponų Kraunaičių vasarvietėje; iš k.: Z. Raulinaitis, H. Markevičius, A. Dimas ir K. Jankūnas.

LAIŠKAS IŠ UŽ GELEŽINĖS UŽDANGOS

Esu buvęs 5 p. D.L.K. Kęstučio p. auklėtinis Kaune, A. Panemunėje, kur tarnavau 1937-1940 m. Užėmus rusams 1940 m. birželio 15 d. Lietuvą, ir sudarius, taip vadinamą, liaudies kariuomenę, per dideles pastangas pasiliuosavau iš kariuomenės, nes tuo laiku tarnauti jau nebebuvo tikslo.

Priartėjus frontui, tam tikromis sąlygomis, patekau Lenkijon, čia mane susirado mano sena motina. Mano tėvas jau ankščiau, 1946 m., mirė ar buvo rusų nužudytas Mariampolės kalėjime.

Lenkijoje, abu su motina bastėmis neapsakytame skurde, kol Dievas davė mums žmogų, kuris kaip galėdamas mus gelbėjo ir priglaudė. Tai buvo Pinsko parapijos klebonas, dabar jau miręs, kun. Žievys.

Bedirbdamas pas minėtą kleboną, susipažinau su vietos lietuvaite, kurią 1948 m. vedžiau. Tada verčiausi įvairis būdais, dirbdamas visokius darbus, gyvenome kukliai, bet jautėmės laimingi.

Tačiau, vietinių šunelių įskųstas, buvau 1958 m. suimtas. Jums gal jau žinoma, kad šiose mūsų šalyse, jei keli, taip vadinami, liaudies sūnūs, ką apie jus pasako — kalėjimas užtikrintas. Taip ir aš buvau nuteistas dviem su puse metų.

Likusi mano žmona su senute motina ir dviem mažais sūneliais, pateko į neapsakomą skurdą, nes turėjo

Kaina
2 u. ct

viską išsiparduoti, ir net prisiskolinti, kad tik mane išgautų iš kalėjimo.

Ir taip Dievas davė, kad bylą peržiūrint augščiausiame teisme, buvau išteisintas ir paleistas. Nežinau už ką išsėdėjau 14 mėn. kalėjime.

Grįžęs iš kalėjimo radau džiaugsmo ir skurdo ašaras. Jokio darbo ar paramos iš niekur negalėjau gauti. Tad vargome, bet jau visi kartu. Vieno pažįstamo paragintas, palikau šeimą ir išvykau į pietvakarių Lenkiją ieškodamas darbo. Pagaliau gavau šiokį tokį darbą iš kurio ne tik pats turiu išgyventi, bet dar šelpti ir gelbėti mano šeimą. Vėl skurdas mus užgriuvo, be to esame ir vėl išskirti, ilgesio graužiami.

Prie skurdo ir vargo jau esame pripratę, bet neįmanom kaip grąžinti tas skolas, kurias prisidarėme žmonėse.

Per KARĮ norėčiau rasti bent vieną tuo laiku tarnavusį 5 p. p. kariškį, ypač iš buvusių karininkų, ar auklėtinių tarpo. Žinau kad keletas jų randasi J.A.V. Esu baisioje materialinėje būklėje, todėl tikiuosiu suradęs nors vieną jų prašyti, tiesiog su ašaromis akyse, gelbėti mane ir mano šeimą iš dabartinės nelaimės.

Iš karininkų tarpo dar prisimenu mjr. Tumelį, ltn. Valiulį, ltn. Kiaulėną, kpt. Draugelį, psk. Rimšą auklėtinius Ranusą ir Riboką ir kitus. Gal iš jų tarpo atsiras kas J.A.V.

Iki mirties prisiminsiu mūsų pulko vėliavoje įrašytą šūkį: "Krauju ir mirtimi Tėvynę nelaimėje vaduosime". Buvau ir palikau kęstutėnu, tad prašau savo brolių ištiesti man kęstutėnišką, karišką pagalbos ranką. Iki šiol neprašiau iš niekur pagalbos, visuomet buvau pajėgus atsispirti iki šiol kietam gyvenimui, bet jau dabar vargas viršija mano jėgas.

..**Red. pastaba: Norinti pagelbėti šiam buvusiam Lietuvos kariui, dabar patekusiam vargan, prašome rašyti redakcijai, prisiųsime pavardę ir adresą. Kviečiame ypač buvusius kęstutėnus, nepamiršti savo buvusio bičiulio. Aukas galima siųsti ir per Redakciją.**

IŠ 2-RO ARTILERIJOS PULKO LAIKŲ

TIK KETURI TŪKSTANČIAI GYVENTOJŲ!

5-os baterijos grandinis Vulfovičius buvo gavęs vieną sekmadienį leidžiamąjį raštelį į miestą, nes jis buvo vietinis, kėdainiškis.

Sekančią dieną rytinio patikrinimo metų baterijos viršila mato grandinį Vulfovičių su mėlyne paakyje ir klausia:

— Tai kur vakar buvai Vulfovičiau?

— Požarninkų klube, Tamsta viršila.

— Girdėjau, kad dėl mergičkų ten tave primušė, sako viršila.

— Ką reiškia primušė, Tamsta viršila, vieną kartą sudavė ir viskas.

— Bet apie tai šiandien kalba visi Kėdainiai.

— Niu ką reiškia visi Kėdainiai, tik keturi tūkstančiai gyventojų, Tamsta viršila.

DAVALGOM, TAMSTA GENEROLE

1922 metais II-os Divizijos vadas generolas Velykis inspektuoja Kėdainiuose 2-ą Artilerijos pulką. Po skundų apklausinėjimo, buvo apžiūrėtos kareivinės, arklidės, įvairūs sandėliai ir, ant galo, pulko virtuvė.

Paragavęs pagamintus pietus, Divizijos vadas klausia virėjo:

— Tai kur išmokai taip gerai virti?

— Čia pulke, Tamsta generole, atsako virėjas, eil. Petraitis.

— Labai skaniai išvirei, giria generolas virėją.

—Tėvynės labui! sušuko visa gerkle patenkintas virėjas.

— Na sakyk man, ar visiems užtenka to maisto? — klausia generolas.

— Užtenka ir dar lieka, Tamsta generole!

— O ką darote su likučiais?

— Davalgome, Tamsta generole, išdrožė virėjas!

IR TAIP BUVO ARKLIŲ KŪNAS GERINAMAS!

1921 metais, pasibaigus karo veiksmams su lenkais, mūsų kariuomenės daliniai buvo atitraukti nuo fronto ir laikinai stovėjo užfrontėje, išmėtyti po dvarus ir didesnius kaimus. Dar prieš kariuomenės demobilizaciją, pagal taikos meto mūsų kariuomenės dislokaciją, 2-ra, 5-ta ir 1-ma gaub. baterijos, buvę 2-ro Artilerijos pulko sudėtyje, buvo atkeltos į Kėdainių rajoną ir apsistojo: 2-ra baterija Syrutiškių dvare, 5-ta — Martiniškių, I-ma gaub. baterija Lancunavos dvare ir pulko štabas Juodkiškių dvare. Senos, rusų laikais statytos kareivinės Kėdainiuose tuo metu dar buvo užimtos kitų mūsų kariuomenės dalinių.

Išmėtytas po Kėdainių apylinkę baterijas, laiks nuo laiko, inspektuodavo pats pulko vadas. Vienos tokios inspekcijos metu 5-oje baterijoje, tarp kitko, pulko vadas atkreipė baterijos vado dėmesį į blogą arklių išvaizdą, blogą arklių kūno stovį, apie ką vėliau paskelbė įsakyme pulkui.

Tais laikais baterijos saviarankiškai tvarkė ūkį ir pinigų atskaitomybę. Kiekvieną mėnesį, įsakymu pulkui, būdavo skiriamos, taip vadinamos, mėnesinės komisijos patikrinti baterijų ūkį ir pinigines atskaitomybes.

Vien tokia mėnesinė komisija, tikrindama 5-tą bateriją, bevartydama tos baterijos įvairias bylas vienoje byloje rado tokį raštą:

5-OS BATERIJOS ŪKIO
VEDĖJUI, KARO VALD.
E. SKIRGAILAI.

Kadangi laike paskutinės Pulko Vado inspekcijos baterijoje buvo rasta, kad man pavestos baterijos arkliai yra blogame kūne, įsakau Tamstai iš turimo ūkio reikalams avanso nupirkti tris dalgius, tris dalgiakočius ir tris galąstuvus. Sudėjus dalgius į kotus, įsakau nupjauti visas sužėlusias žoles nuo visų dvaro pastatų šiaudinių stogų, ir nupjautą žolę sušerti baterijos arkliams, kad tokiu būdu pagerinus jų kūno stovį.

Pasirašė: Kapitonas Vl. Matulevičius 5.-os baterijos vadas!

Pastaba:

Šie kiek lengvesnio turinio dalykėliai iš 2-ro Art. pulko laikų nėra kokie nors anekdotai, bet tikri atsitikimai. **J. APYRUBIS**

AUKOJO KARIUI

LVS 'Ramovė' Clevelando Sk.	$300.00
LVS 'Ramovė' Omahos Skyr.	25.00
LVS 'Ramovė' Detroito Skyr.	24.00
LVS 'Ramovė' Philadelphijos Sk.	20.00
LVS 'Ramovė' Hartfordo Sk.	18.00
LVS 'Ramovė' Bostono Skyr.	10.00
Karalius Jeron., Detroit, Mich.	5.00
Ginkus Juozas, Brooklyn, N.Y.	4.00
Kaklauskas J., Cleveland, Ohio	4.00
Stankauskas V., Cleveland, Ohio	4.00
Bikulčius A., Richmond, Austral.	2.80
Jaras Petras, Norwood, Mass.	2.00
Kačergius V., Montreal, Canada	2.00
Mieželis Vladas, Chicago, Ill.	2.00
Peseckas Leon., Detroit, Mich.	2.00
Savukynas Vinc., Brooklyn, N.Y.	2.00
Šimkus Morkus, Maltimore, MD	2.00
Ugianskis J., Gr. Rapids, Mich.	2.00
Vilėniškis A., Dorchester, Mass.	2.00
Alksninis Vacl., Maspeth, N.Y.	1.50
Žukas Vaclovas, Chicago, Ill.	1.50
Alksninis A., Pearl City, Hawaii	1.00
Čepukas Jonas, Glen Cove, N.Y.	1.00
Jankauskas Ed., Hammond, Md.	1.00
Jankus J., Brooklyn, N.Y.	1.00
Murinas Juozas, Detroit, Mich.	1.00
Petraška Edv., Omaha, Nebr.	1.00
Sisas Juozas, Brockton, Mass.	1.00
Velička Just., Parkside, Austral.	1.00
Avižienis A., Chicago, Ill.	0.50
Dauknys K. Philadelphia, Pa.	0.50

"Karys" nuoširdžiai dėkoja.

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢.

VIENYBĖ

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Ateinančiais metais švenčia savo

Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

VIENYBĖ

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams $4.50
Pusei metų $2.50
Atsk. Nr. ..... 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

SKAITYKITE

DIRVA ★★★ THE FIELD

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik $10.00. Rašykite —

DIRVA

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

KARIO LEIDINIAI

gaunami tiesiai iš KARIO Redakcijos, arba pas platintojus:

1. **H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI**, istorinis romanas, 3 tomai, kiekvienas po $3.50 (Nuolatiniai "Kario" skaitytojai gauna visus tris tomus tiesiai iš "Kario" tik už $8.00).

2. **Prof. V. Biržiška, PRAEITIES PABIROS**, rinkinys straipsnių iš Lietuvos istorijos — $6.50 (stambi, iliustruota ir įrišta knyga)

3. **O. Urbonas, 1410 METŲ KARAS IR ŽALGIRIO MŪŠIS**. Studija su smulkiom mūšio schemom ir daugybe paveikslų — $3.00.

Dar šiais metais numatoma išleisti knygą

ANTRASIS PASAULINIS KARAS

Knyga virš 300 pusl., kietais viršeliais, iliustruota retesnėmis nuotraukomis bei svarbesnėmis schemomis. Knygos turinį peržiūrėjo gen. St. Raštikis.

Kad palengvinus šios knygos išleidimą, prašoma ją iš anksto užsiprenumeruoti. Prenumeratorių pavardės tilps toje pačioje knygoje. Pageidaujami garbės prenumeratoriai. Knygos kaina — 2 doleriai. Užsisakoma iki š.m. rugsėjo 30 d. pas jos autorių ir leidėją — J. Vaičeliūnas, 195 Drinkwater Street, Sudbury, Ont., Canada.

DARBININKAS

910 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išeina du kartu per savaitę

Naujiems skaitytojams duodamas

DIDELIS PAPIGINIMAS

Iki šių metų pabaigos — $1.00
Šiems ir 1961 metams — $5.00

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, % KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaitės prieš išleidimą.